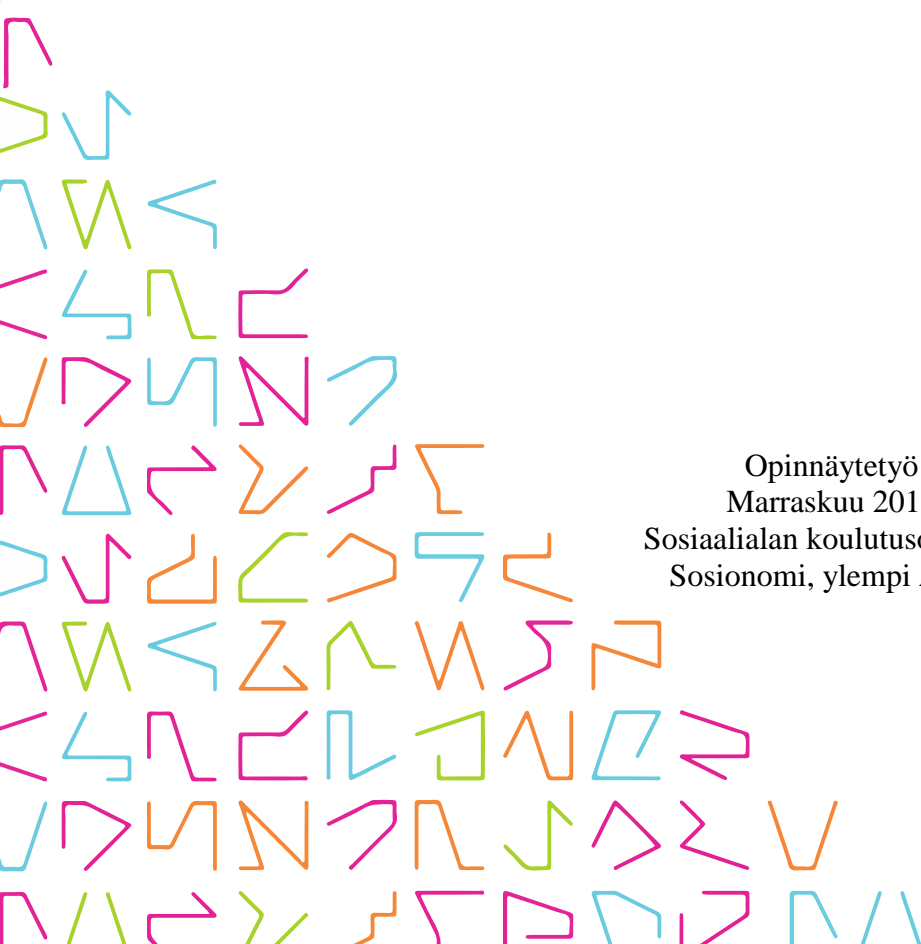

MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ SJOITE- TUN NUOREN KOULUNKÄYNNIN TUKENA

Vilma Ahola

Opinnäytetyö
Marraskuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi, ylempi AMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi, ylempi AMK

AHOLA, VILMA

Moniammatillinen yhteistyö sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukena

Opinnäytetyö 58 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Marraskuu 2018

Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavan nuorisokodin, sijoitettujen nuorten sosiaalityöntekijöiden ja nuorten koulun välisen moniammatillisen yhteistyön käytänteitä, nuorten koulunkäynnin tukemiseksi. Sijoitettujen nuorten peruskoulutuksessa on valtakunnallisesti havaittu puutteita ja käytännössä tämä näyttäytyy esimerkiksi sektorikeskeisenä, tilanteenmukaisena työskentelynä koulunkäyntiongelmien parissa. Suunnitelmallisempaa moniammatillista työskentelyä tarvitaan. Tavoitteena oli moniammatillisen yhteistyön kehittäminen käytännön kautta yhdessä pohtien mitä kukin verkoston toimija voi tehdä nuorisokodissa asuvien nuorten koulunkäynnin tukemiseksi.

Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena. Tutkimuksen kohteeksi valikoitui eteläsuomalaisessa kunnassa sijaitseva yksityinen lastensuojelulaitos, jossa haluttiin kehittää nuoria tukevaa koulu-yhteistyötä. Tutkimusaineistoa kerättiin kahdessa eri muodossa. Nuorisokotiin nuoria sijoittaneille sosiaalityöntekijöille lähetettiin kyselylomake, johon saatiin vastaus kahdelta sosiaalityöntekijältä. Nuorisokodin ja koulun henkilökuntaa haastateltiin kahdessa teemahaastatteluna toteutetussa ryhmässä, joihin osallistui yhteensä kolme opettajaa ja neljä nuorisokodin työntekijää. Aineisto käsiteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysimenetelmän avulla. Näin aineisto saatiin järjestettyä konkreettiseksi ajatuksiksi siitä, mitä verkoston yhteistyö on ja miten sitä tulisi parantaa.

Teoreettinen tietopohja sisälsi pääsääntöisesti suomalaisia tutkimuksia moniammatillisesta yhteistyöstä sijoitettujen nuorten ja koulumaailman osalta. Lisäksi teoriapohjana toimivat lastensuojelulaki ja perusopetuslaki, jotka ohjaavat tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten työtä. Teoreettinen viitekehys jäseni ennen kaikkea moniammatillisen yhteistyön haasteita, edellytyksiä ja laissa määriteltyjä velvollisuuksia.

Tutkimusaineiston perusteella nuorisokodin ja koulun välinen yhteistyö on melko tiivistä, sijoitettujen lasten sosiaalityöntekijöiden toimiessa kauempana järjestäjän ja valvojan roolissa. Hyvinä yhteistyön käytänteinä nähtiin muun muassa ihmisläheinen ja kannustava työote, tiivis yhteydenpito, avoin keskustelu nuoresta salassapitovelvoitteista huolimatta sekä luottamus toisten arviointikykyyn hankalissa tilanteissa. Yhteistyötä haluttiin kehittää muun muassa henkilökohtaisella yhteistyön aktiivisuudella ja nuoren saavutuksia huomioivalla asiakaslähtöisellä työskentelyllä. Rakenteellisia muutoksia toivottiin ennen kaikkea opetuksen joustavaan järjestämiseen koulukunnottomien nuorten kohdalla.

Asiasanat: lastensuojelun sosiaalityöntekijä, sijaishuolto, nuorisokoti, koulukuntoisuus, moniammatillinen yhteistyö, sisällön analyysi

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree in Social Services

AHOLA, VILMA

Supporting School Performance of Children in Care through Multiprofessional Collaboration.

Master's thesis 58 pages, appendices 4 pages
November 2018

The purpose was to support the school performance of children in care by promoting multiprofessional collaboration between a youth home, the children's social workers and their school personnel. There is a substantial lack in the provision of teaching for children in care. Therefore, systematic collaboration between professionals is needed.

The thesis was conducted as a case study in a private youth home in Southern Finland. The data were collected through a questionnaire from social workers and through two group interviews with teachers and employees of the youth home. The data were content analysed.

Theoretical basis included research on multiprofessional collaboration between schools and social workers, as well as national laws in child protection and education. The theory provided a framework for the challenges, conditions and legal obligations within multiprofessional collaboration.

As a result, professionals wished to improve multiprofessional collaboration for instance through client-based working methods and personal activity in collaboration. Humane and encouraging working methods, close communication, open discussion despite confidential issues as well as confidence in the abilities of other professionals were essential. Structural changes were needed to provide flexible teaching to children who are not able to attend school.

Key words: social worker, children in care, youth home, multiprofessional collaboration, content analysis

Sisällys

1	JOHDANTO.....	3
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	4
2.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	4
2.2	Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset.....	4
3	SIJOITETTU NUORI KOULUTIELLÄ	6
3.1	Lastensuojelu	6
3.2	Sijaishuolto ja sosiaalityöntekijät	7
3.3	Perusopetuslaki	8
3.4	Sijoitetut nuoret koulussa.....	9
3.5	Nuorisokodin kotikoulu	10
4	MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....	12
4.1	Moniammatillinen yhteistyö	12
4.2	Verkostotyö.....	13
4.3	Aiempiä tutkimuksia moniammatillisesta yhteistyöstä	14
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1	Tutkimuksellinen strategia.....	19
5.2	Tutkimuksen toteutus käytännössä	19
5.3	Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto	21
5.4	Aineiston analyysi.....	22
5.5	Luotettavuus ja etiikka.....	24
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	28
6.1	Yhteydenpito – mitä, milloin ja miten?	28
6.2	Aika ja resurssit yhteistyön tekemiseen.....	30
6.3	Yhteistyötä muulloinkin kuin vain ongelmatilanteissa.....	32
6.4	Keskustelu salassapitoa tärkeämpää – maalaisjärkeä käyttäen.....	34
6.5	Vastuualueet: kuka hoitaa koulukunnotonta nuorta?.....	36
6.6	Kotikoulu: sitä ei saisi olla, mutta miten sitä parannetaan?.....	40
6.7	Yhteistyöilmapiiri – luottamus toisen arviointikykyyn	42
6.8	Nuoren etu moniammatillisessa yhteistyössä	43
6.9	Taulukko 4: Tiivistelmä tuloksista.	46
7	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	47
7.1	Omat ja yhteiset vastuut.....	47
7.2	Yhteistyön toteutuminen käytännössä	49
7.3	Moniammatillisen tiedon hyödyntäminen	51

7.4 Yhteistyön ilmapiiri ja asiakaslähtöisyys	53
7.5 Mitä on hyvä yhteistyö	55
7.6 Käytännön ehdotuksia nuorisokodille	55
7.7 Jatkotutkimusehdotuksia.....	57
7.8 Oma oppiminen.....	57
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	63
Liite 1: Kyselylomake sosiaalityöntekijöille	63
Liite 2: Haastattelurunko	65
Liite 3: Tietoinen suostumus -lomake	66

1 JOHDANTO

Työskentely lastensuojelulaitokseen sijoitettujen huostaan otettujen nuorten kanssa osoittaa, että monella nuorella on erityisen tuen tarvetta koulunkäynnissä. Oman työn kautta on myös noussut kokemus, että yhteistyö koulunkäyntiin liittyvien ammattilaisten kesken tuntuu hajanaiselta ja työssä pyritään selviämään päivä kerrallaan. Ajatus yhteistyön kehittämistä lähti ammatillisesta tarpeesta kehittää ja löytää keinoja jäsentyneempään ammatilliseen yhteistyöhön verkostossa, joka nuoria koulukäynnissään tukee.

Opinnäytetyön kohdeorganisaatioksi valikoitui Etelä-Suomen alueella sijaitseva nuorisokoti, jossa oli tarvetta ja intoa koulu-yhteistyön kehittämiseen. Nuorisokodin sijoitettujen nuorten monimutkaiset koulunkäynnin haasteet kuormittavat kohdekunnan koulutoimea, kun kunnan ulkopuolelta sijoitettaville nuorille on järjestettävä ylimääräistä tukea, johon kunta ei voi ennalta varautua. Koulu ei salassapitovelvollisuuksien vuoksi saa tietoja sijoitettujen nuorten taustoista, vaan järjestävät tukea sen tiedon nojalla, jota saavat nuoren edelliseltä koululta, yleensä sijaishuoltopaikan kautta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät nuorta sijoittaessa ole aina tietoisia kohdekunnan koulutoimen resursseista ja tieto nuoren koulunkäynnin sujumisesta riippuu koulun ja sijaishuoltolaitoksen kanssa tapahtuvan yhteydenpidon määrästä ja laadusta.

Monen sijoitetun nuoren kohdalla täysipäiväinen opiskelu koulussa ei onnistu, vaan koulupäivistä merkittävä osa kuluu nuorisokodilla epämuodollisena kotikoulutoimintana. Nuorisokodilla ei työskentele pedagogiikan ammattilaisia, eikä kohdekunnalla ole resursseja jalkauttaa omaa opettajaa nuorisokodin tiloihin kotikoululaisia opettamaan. Jokaisen nuoren kohdalla koulunkäynti pyritään järjestelemään tilanteen mukaan ja resurssien puitteissa, jotta peruskoulu tulee suoritetuksi. Täten ollaan viheliäisen ongelman ääressä, ongelman, jota ei yksi toimija voi ratkaista vaan tarvitaan moniammatillista yhteistyötä.

Dialogille ja jäsenneylle yhteistyölle nuorisokodin, koulun ja nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välille oli siis tarvetta. Opinnäytetyö tähtäsi tämän moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen käytännön kautta, yhdessä pohtien mitä kukin toimija voi tehdä nuorisokodissa asuvien nuorten koulunkäynnin tukemiseksi. Tavoitteena oli löytää yhteistyön käytäntöjä koulun, sosiaalitoimen ja nuorisokodin välille.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

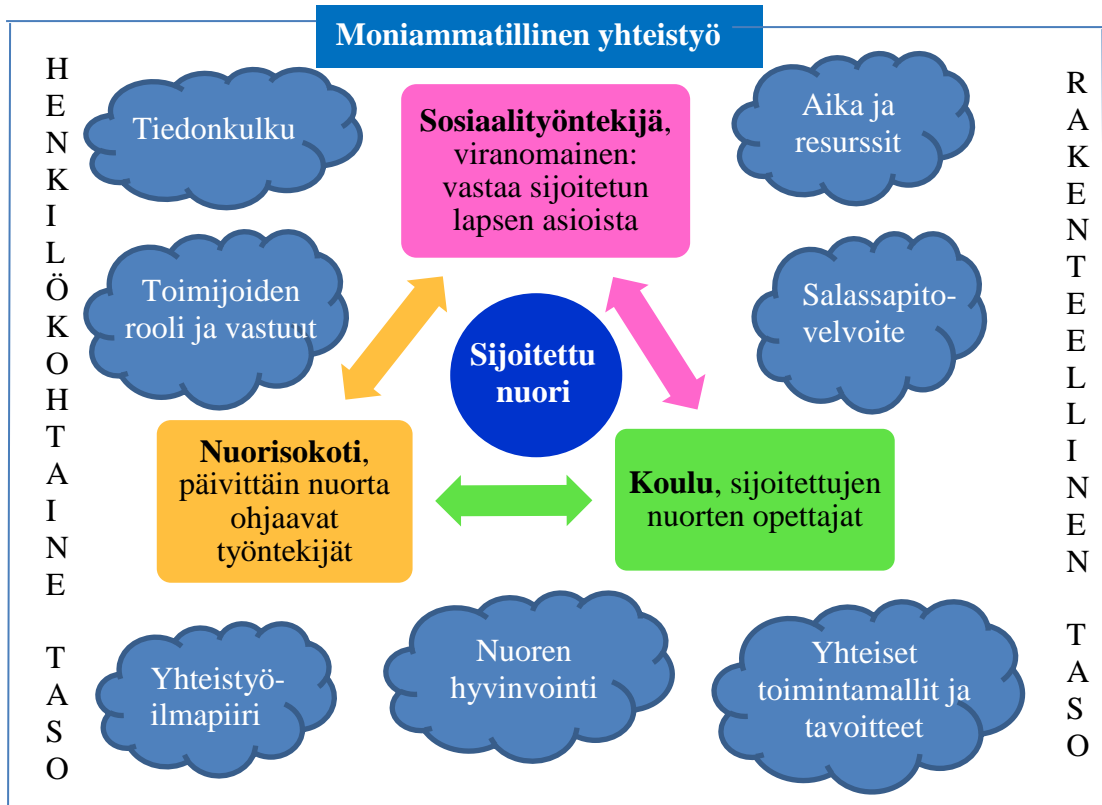
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavan nuorisokodin henkilökunnan, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja koulun henkilökunnan välisen moniammatillisen yhteistyön käytänteitä sijoitettujen nuorten koulunkäynnin tukemisessa. Yhteistyökäytänteiden kehittämiseksi lähdettiin kartoittamaan muun muassa toimijoiden resursseja yhteistyöhön ja heidän kokemiaan vastuualueita osana nuoren koulunkäynnin tukemista. Tarkoituksena oli koota toimijoiden kokemuksia yhteen, herätellä keskustelua yhteistyöstä moniammatillisessa verkostossa ja täten pohtia sellaisia yhteistyön muotoja, joita voitaisiin kokeilla myös käytännössä.

Tutkimustehtävän tavoitteena oli siis kehitellä uusia käytänteitä jäsenneylle lastensuojelun ja koulutoimen asiantuntijoiden verkostoyhteistyölle. Tätä lähdettiin tavoittelemaan keskustelemalla ja jäsentämällä jokaisen toimijan työnkuvaa ja vastuita, sekä ajatuksia siitä, millaista yhteistyö on nyt ja millaista sen pitäisi olla, jotta nuoren etu toteutuisi.

2.2 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset

Teoriapohjana toimivat lastensuojelu- ja peruskoululaki sekä lastensuojelulasten koulunkäyntiin liittyvä moniammatillinen yhteistyö. Ennen opinnäytetyösuunnitelman tekoa tehtiin kartoittava kirjallisuuskatsaus, jonka avulla etsittiin aiempaa, vähintään ylemmän ammattikorkeakoulutason tutkimustietoa sijoitettujen nuorten koulunkäynnin tukemisesta moniammatillisesti. Tutkimuskysymykset muokkautuivat lopulliseen muotoon kirjallisuuskatsauksen jälkeen, kun teoriasta ja aiemmista tutkimuksista nousi esiin tiettyjä tutkimustavoitteen kannalta tärkeitä tekijöitä. Näitä moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä tekijöitä on kuvattu alla olevan kaavion pilvissä.

Kuvio 1. Tutkimusongelman teoreettiset lähtökohdat:

Opinnäytetyössä pyrittiin löytämään vastauksia siihen, miten sijoitetun nuoren verkossa toimivat ammattilaiset jakaisivat vastuitaan, sopisivat yhteisiä toimintamalleja ja tavoitteita sekä hyödyntäisivät osaamistaan osana verkostoa. Yhtenä olennaisena osana oli myös pohtia, miten nuoren etu säilyisi verkoston toiminnan keskiössä.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Mikä rooli on vastuusosiaalityöntekijällä, sijaishuollon tarjoajalla sekä koulutoimella nuoren koulunkäynnin tukemisessa osana moniammatillista verkostoa?
2. Mitä yhteistyön käytänteitä tulee vahvistaa tai muuttaa ja miten, jotta moniammatillinen yhteistyö toimijoiden välillä tukee nuoren hyvinvointia?
3. Miten nuori pidetään moniammatillisen yhteistyön keskiössä?

3 SIOITETTU NUORI KOULUTIELLÄ

3.1 Lastensuojelu

Tutkimuskysymysten ja tavoitteiden ymmärtämiseksi on olennaista ymmärtää lastensuojelutyön luonnetta, koska kyseessä on osin perustuslaista poikkeavaan lastensuojelulakiin (13.4.2007/417) pohjautuvaa erityistä työskentelyä haavoittuvaisen asiakasryhmän parissa (Saastamoinen 2010, 152). Lastensuojelulaki asettaa omat raaminsa myös moniammatillisen yhteistyön tekemiselle ja lastensuojeluasiakkaiden koulunkäyntiä tarkastelevat tavanomaista useammat aikuiset, viranomaiset ja muut ammattilaiset. Lastensuojelu ei ole vain lastensuojelutyöntekijöiden toimintaa, vaan velvoittaa myös muita viranomaisia ja kansalaisia, koska esimerkiksi koulu ja muu ympäristö vaikuttavat lasten kehitykseen (Mitä on lastensuojelu? 2016). Lastensuojelun ammattilaiset eivät siis voi toimia tyhjiössä vain omaan ammattitaitoon luottaen, vaan yhteistoimijuutta tarvitaan.

Lastensuojelu yleisesti ottaen tarkoittaa perheille, lapsille ja nuorille saatavilla olevaa sosiaalipalvelua, jolla pyritään turvaamaan lapsen elinolot lapsen henkilökohtaiset tarpeet huomioiden. Lastensuojelun ensisijainen tavoite on lapsen edun ajaminen, varmistamalla lapselle tasapainoinen ympäristö kehittyä ja kasvaa sekä poistamalla ja ehkäisemällä lapsen kasvuolojen epäkohtia. (Löhönen 2014, 14; Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 31.) Käytännössä lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, joka kattaa avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon palvelut. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, esimerkiksi laitoshuoltona. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417: 3§ ja 49§.) Lastensuojelun laitoshuoltoon sijoitetaan yleensä vaikeahoitaisia lapsia, joiden hoitoa ei katsota voivan järjestää ilman lastensuojelullisia rajoitustoimenpiteitä, joita taas ei voida käyttää muualla kuin laitoshuollossa. Nuorisokoti on yksi esimerkki tällaisesta lastensuojelun laitoshuollosta. (Saastamoinen 2010, 10-11.)

3.2 Sijaishuolto ja sosiaalityöntekijät

Opinnäytetyössä keskityttiin huostaanotettujen, sijaishuoltolaitoksessa asuvien nuorten koulunkäynnin tukemiseen - moniammatillista yhteistyötä kehittämällä. Huostaanotto on yksi lastensuojelullinen toimenpide, jossa lapsi otetaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen eli käytännössä kunnan tai kaupungin huostaan. Huostaanotto on lastensuojelutoimenpiteissä niin sanottu viimeinen keino, jota käytetään vain, kun lapsen terveys ja kehitys ovat vakavassa vaarassa ja lasta ei voida auttaa muilla keinoin kuin ottamalla lapsi huostaan. Huostaanotetulle lapselle tai nuorelle järjestetään sijaishuoltoa kodin ulkopuolella, joko perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeita vastaavalla sijoitusmuodolla. Laitoshuoltoa käytetään silloin, kun perhehoito tai muut sijoituksen muodot eivät ole riittäviä tukimuotoja lapsen edun kannalta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417: 40§, 49§, 50§; Löhönen 2014, 18; Lastensuojelun käsikirja: Huostaanotto n.d.) Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli Suomessa vuonna 2017 kaiken kaikkiaan 17 956 ja näistä 38% laitoshoidossa (Lastensuojelu 2017 2018, 7-8).

Suurimmalla osalla sijaishuollossa olevista huostaanotetuista nuorista on koulunkäyntivaikeuksia (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 73-74). Koulunkäyntivaikeudet eivät sinällään ole peruste huostaanotolle, koska lasta on aina pyrittävä muilla keinoin tukemaan haasteissaan. Kouluttamattomuudella on kuitenkin yhteys työttömyyteen, joka taas kasvattaa syrjäytymisen ja huono-osaisuuden riskiä (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011, 125). Jo peruskoulusta syrjäytyminen voi täten olla omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä ja myöhempää hyvinvointia ja oppivelvollisikäisen lapsen koulunkäymättömyyteen on ajoittain puututtava myös lastensuojelullisin keinoin.

Sosiaalityöntekijät ovat tärkeä toimija sijoitetun nuoren ammattilaisten verkostossa, joten sosiaalityöntekijän työnkuvan ymmärtäminen on tärkeää. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) määrittää, että jokaisella lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella on oltava kunnan nimeämä sosiaalityöntekijä, sosiaalihuollon ammattihenkilö, joka vastaa lapsen asioista asiakkuuden ajan (LsL 13.4.2007/417: 13b§). Sosiaalityöntekijän tehtävä on toteuttaa yksilökohtaista lastensuojelua muun muassa tekemällä jokaiselle lapselle asiakassuunnitelma ja järjestämällä lastensuojelullisia tukitoimia, kuten sijoituksen nuorisokotiin (Sosiaalityöntekijän tehtävät lastensuojelussa 2017). Lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijällä on vastuullaan arvioida ja selvittää lapsen sijaishuollon tarvetta, sekä päättävältä ”lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta

huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta” (LsL 13.4.2007/417: 43§, 45§). Täten sosiaalityöntekijän on tärkeää olla ajan tasalla esimerkiksi sellaisen nuoren asioista, jolla koulunkäynnin haasteet vaarantavat hyvinvointia ja vaikuttavat sijaishuollon tarpeeseen.

3.3 Perusopetuslaki

Opinnäytetyön lähtökohtainen ajatus oli löytää moniammatillisen yhteistyön kautta keinoja vakavista koulunkäyntihaasteista kärsivien nuorten tukemiseksi. Lastensuojelulain lisäksi myös perusopetuslaki (21.8.1998/628) tarjoaa omat velvoitteensa ja rajoitteensa yhteistyön tekemiselle. Perusopetuslain luomien puitteiden ymmärtäminen on olennaista myös koulun roolin hahmottamiseksi. Suomen perusopetuslaki velvoittaa kuntia järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille perusopetusta sekä järjestää opetussuunnitelman mukaisesti oppilashuoltoa ja lapsen yksilöllisesti tarvitsemaa tukea koulunkäyntiin (Perusopetuslaki 21.8.1998/628: 4§, 30§). Pienessä kunnassa, jossa erityistä tukea vaativia oppilaita on paljon, voi koulutoimeen kohdistua paljon painetta.

Moniammatillisen yhteistyön kannalta merkittävät perusopetuslain säädökset koskevat myös opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta (41§) ja erityisiä opetusjärjestelyitä (18§). Perusopetuslaki esimerkiksi antaa tilaa oppilaan opiskelun joustavaan järjestelyyn, jos se nuoren terveydentilaan nähden on tarpeellista. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628: 18§.) Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kun lapsen psyykinen terveydentila ei mahdollista koulussa käyntiä, voidaan tehdä joustavia ratkaisuja koulun käynnin järjestämiseksi muun muassa opettamalla lapsia muualla kuin koulussa. Tiedonsaantioikeuden suhteen perusopetuslaki turvaa opetuksen järjestäjälle oikeuden saada oppilaasta opetuksen kannalta olennaisia tietoja esimerkiksi sosiaalihuollon viranomaiselta tai muulta sosiaalipalveluiden tuottajalta, salassapitosäännöksiensä estämättä (Perusopetuslaki 21.8.1998/628: 41§). Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, ettei sijoitettujen nuorten ammattilaisten verkostossa tiedonsaannin tulisi olla ainakaan rakenteellinen este moniammatilliselle yhteistyölle.

3.4 Sijoitetut nuoret koulussa

Sijoitettujen nuorten koulunkäynnistä ja heidän tarvitsemastaan tuesta on tehty tutkimuksia, selvityksiä ja pilottihankkeita. Koulunkäynnin haasteet etenkin laitossijoitettujen nuorten keskuudessa ovat olleet pinnalla pitkään. Kattavan kirjallisuuskatsauksen sijoitettujen lasten ja nuorten koulunkäyntivaikeuksista tehnyt Löhönen (2014) totesi aineistonsa perusteella, että sijaishuollossa olevan lapset kokevat muita lapsia useammin oppimisvaikeuksia, tarvitsevat muita enemmän sosiaalista tukea ja ovat useammin erityisopetuksen piirissä (Löhönen 2014, 53-54). Tutkimustiedon mukaan sijoitetuilla nuorilla on myös yli kaksinkertainen riski kokea koulu-uupumusta ja huomattavasti suurempi riski kärsiä oppimistaitojen vaikeuksista - verrattuna vanhempiensa kanssa asuviin nuoriin (Ikonen, Hietämäki, Laakso, Heino, Seppänen & Halme 2017, 4).

Apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka julkaisi jo vuonna 2005 selvityksen, jonka mukaan sijoitettujen nuorten koulunkäynnin tukemisessa on valtakunnallisesti vakavia puutteita. Jonkka nosti esille muun muassa epävirallisessa kotikoulussa opiskelevat nuoret, jotka eivät saa koululta tarvitsemaansa tukea. Ongelmakohtana nousivat esiin myös tiedonvälittämisen ongelmat kuntien välillä ja epäselvyydet siitä, kenellä on kustannusvastuu koulunkäyntiongelmaisen nuoren tarvitessa erityistukea. (Jonkka 2005.)

Sijoitettujen nuorten eriarvoisuus koulujärjestelmässä ei ole vain suomalainen pulma, kansainvälisessä kirjallisuudessa esiin nousee samoja haasteita niin henkilökohtaisella kuin rakenteellisellakin tasolla. Britanniassa sosiaalityötä tehneet ja tutkineet Horner ja Krawczyk (2006, 75) jopa väittävät, että tutkimusten mukaan sosiaalityöntekijät eivät ammattiryhmänä ole tunnistanee koulusuoriutumisen merkittävää vaikutusta sijoitettujen nuorten tulevaisuuteen, eivätkä täten ole antaneet riittävästi huomiota tälle haasteelle. Sittemmin valtio onkin ottanut asiakseen kehittää tukimuotoja sijoitettujen nuorten koulunkäynnin tukemiseksi. Suomessa yhä useampi nuori päättyy sijoitukseen nimenomaan koulunkäyntivaikeuksien siivittämänä. Tukea etsitään ja keinoja keksitään yhä kiivaammin. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten sijoitusten syitä ja taustoja käsittelevän raportin mukaan ”iän mukaan tarkasteltuna suurimmalla osalla teineistä oli kouluvaikeuksia (88 %) ja paljon vaikeuksia koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyen oli 70 prosentilla teini-ikäisistä” (Heino & ym. 2016, 73). Syksyn 2018 aikana mediassa on käsitelty muun muassa Suomen valtion koulukotien toimintaa. Koulukoteihin sijoitetaan vaikeita koulunkäynnin haasteita omaavia lapsia ja esiin on noussut kirjavia käytänteitä haastavien nuorten ja hankalien tilanteiden hallitsemiseksi (Sakslin 2018). Haaste siis on

ajankohtainen ja painava, vaikkakin jo pitkään jatkunut. Nyt jos koskaan on aika pohtia, miten ammattilaiset pystyvät yhdessä toimien vastaamaan kasvaviin tarpeisiin.

3.5 Nuorisokodin kotikoulu

Suomessa oppivelvollisuutta ei ole pakko suorittaa koulussa, vaan perusopetuksen määrittämät tiedot voi myös hankkia esimerkiksi kotiopetuksen muodossa (Oppivelvollisuuden suorittaminen muulla tavoin n.d.). Varsinaisesti kotikoulussa opiskelevat lapset ja nuoret ovat yleisimmin kotiopetuksessa huoltajien otettua vastuun opetuksesta ja oppimateriaaleista itselleen. Tällöin kaikki oppivelvollisuuteen kuuluva opetus tapahtuu kokonaan niin, että kunnan opetustoimi valvoo parhaaksi katsomallaan tavalla oppivelvollisuuden suoritukseksi tulemistakin, mutta oppilas ei ole oikeutettu kouluterveydenhuoltoon tai muuhunkaan kouluetuuteen. (Kotiopetus n.d.)

Opinnäytetyössä keskustellaan tutkimuksen kohdeorganisaation kotikoulusta, jolla tarkoitetaan nuorisokodilla epävirallisesti toteutettavaa kotikoulutoimintaa. Tämä kotikoulu eroaa merkittävästi edellä olevasta, koska kyseessä on tilanteen mukaan (pakon edessä) toteutettava nuoren koulunkäynnin tukemista nuorisokodilla silloin, kun nuori ei kykene opiskelemaan koulussa. Puhutaan koulukunnottomuudesta, jolle ei vaikuta löytyvän vielä vakiintunutta määritelmää. Lastenpsykiatrian ylilääkäri Anita Puustjärvi (2017, 8) pohtii koulukunnottomuuden liittyvän lapsen toimintakykyyn, jonka häiriintyminen vaikuttaa lapsen kykyyn olla koulussa tai oppia. Puustjärven mukaan toimintakykyä voivat haitata esimerkiksi tunne-elämän tai käytöksen häiriöt, tai lapsesta sietämättömältä tuntuva ympäristö. Koulukuntoisuuden määrittelyä ei kukaan yksittäinen toimija kykene tekemään ja toimintakyvyttömiä nuorten koulunkäynnin tukemiseksi on tehtävä moniammatillista yhteistyötä yli ammattiryhmien ja salassapitovelvollisuuksien. (Puustjärvi 2017, 11, 47.)

Kohdenuorisokodissa on käytössä kotikoulusysteemi tarvittaessa silloin, kun henkilökunta tai nuoren opettajat arvioivat, ettei nuori ole tarpeeksi koulukuntoinen osallistumaan opetukseen koululla. Tällöin nuori tekee tietyn ajanjakson, esimerkiksi päivän tai viikon ajan opettajan määrittelemiä koulutehtäviä nuorisokodilla. Perusopetuslaki ei tällaista kotikoulukonseptia tunne, eikä laillisesti koulun puolesta voida etukäteen arvioida nuoren koulukunnottomuutta esimerkiksi niin, että nuori määrättäisiin viikon pituiselle

kotikoulujaksolle. Nuorisokodin kotikoulussa opiskellaan esimerkiksi silloin, kun oireileva nuori käyttäytyy koulussa väkivaltaisesti tai muutoin häiritse luokkatilannetta ja opetusta. Näissä tilanteissa perusopetuslaki mahdollistaa nuoren poistamisen koulusta loppupäivän ajaksi tai esimerkiksi määräaikaisen koulusta erottamisen enintään kolmeksi kuukaudeksi (Perusopetuslaki 21.8.1998/628: 36§). Lastensuojelulaki tai perusopetuslaki eivät kuitenkaan tarjoa ohjeita tilanteisiin, joissa koulukunnottomaksi arvioitavaa nuorta ei ole tarkoituksenmukaista erottaa, mutta häntä ei myöskään kyetä kouluympäristössä riittävästi tukemaan koulupäivän onnistumiseksi. Koulukunnottomuuden määrittelyyn ei myöskään ole viitekehystä; lääkärin määräämä sairausloma on asia erikseen. Koulukunnottomien nuorten kanssa toteutettava kotikoulutoiminta on kaiken kaikkiaan poikkeuksellinen tilanne, johon tulisi ammattilaisten puolelta paneutua.

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

4.1 Moniammatillinen yhteistyö

”Yhteistyö, johon jokainen toimija tuo oman näkemyksensä ja asiantuntemuksensa, edistää ratkaisujen löytämistä paremmin kuin eri ammattiryhmien rooleja korostava toiminta.” (Luo luottamusta, suojele lasta 2018, 11).

Yhteistyö käsitteenä on monitasoisempi kuin kuvittelisi. Yhteistyö yleisesti määritellään yhteistä tavoitetta saavuttelevaksi mahdollisimman tuottoisaksi työskentelyksi. Kuitenkin yhteistyöhön liittyvät vahvasti sosiaalinen kanssakäyminen, vuorovaikutus, yhteinen ja ymmärrettävä kieli. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 27.) Moniammatillinen yhteistyö voi käsittää useita eri yhteistyön muotoja riippuen esimerkiksi siitä, toteutetaanko yhteistyötä eri ammattikuntien välillä vai sisällä, moniammatillisena tiiminä vai jäsenytmättömämmin. Aihetta tutkinut sosiaali- ja terveystieteiden opettaja Isoherranen (2005) on määritellyt moniammatillisen yhteistyön olevan erilaisia ilmiöitä kattava sateenvarjokäsite yhteistyöstä, jolla pyritään esimerkiksi tekemään yhteisiä toimintasuunnitelmia ja edistämään asiakkaan tilannetta. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteina voivat olla muun muassa eri ammattilaisten tietotaidon yhdistäminen, tiedon jakaminen, asiakkaan huolenpidon jatkuvuus ja vastuiden jako toimijoiden kesken. (Isoherranen 2005, 13-14, 140.) Tärkeää moniammatillisessa yhteistyössä on asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen ymmärtäminen ja tietojen kokoaminen niin, että asiakkaan asemaa voidaan edistää asiakaslähtöisyyttä unohtamatta (Isoherranen ym. 2008, 34-35).

Sosiaalityötä Iso-Britanniassa opettanut Crawford (2012, 55) määrittelee hänkin moniammatillisen yhteistyön moninaisia yhteistyön muotoja sisältäväksi yläkäsitteeksi. Crawford on jakanut yhteistyön muodot epämuodolliseen verkostotyöhön, muodolliseen verkostotyöhön, organisaatioiden väliseen yhteistyöhön sekä moniammatillisen tiimin työskentelyyn. Myös Crawford painottaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä asiakkaan edun kannalta: vaikuttavan ja tehokkaan hoidon tai palvelun tarjoamiseksi asiakkaalle, ammattilaisten on tehtävä yhteistyötä (Crawford 2012, 107). Sosiaaliohjauksen näkökulmasta moniammatillista toimintamallia käsittelevät työnohjaajat Kiviniemi ja Vuokila-Oikko-

nen (2016, 45) pohtivat moniammatillisen työskentelyn jäävän monesti pelkäksi sanahe-
linäksi ja siitä saatavan hyödyn pieneksi, käytännöllisemmän käsitteen ollen ennemmin-
kin yhdessä tekemistä.

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417, 14§) on pykälä moniammatillisen asiantuntemuksen
turvaamiseksi, mutta se linjaa ympärilyöreästi kunnan veloitteesta nimetä lastensuoje-
lun asiantuntijaryhmä, joka ”*avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä si-
jaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa*”.
Laki myös velvoittaa laatimaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle asiakassuun-
nitelman, johon on kirjattava lastensuojelutoimien tavoitteet ja tarkoitus; sekä tarvittaessa
erikseen lapsen vanhemmille erillinen asiakassuunnitelma yhteistyössä muun sosiaali- ja
terveydenhuollon kanssa – lapselle laadittavan asiakassuunnitelman osalta mitään yhteis-
työn veloituksia ei ole (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 30§). Lain näkökulmasta las-
tensuojeluasiakkaan tukea suunnitellessa ei käytännön vaateita moniammatilliselle yh-
teistyölle ole.

Sisäministeri Kai Mykkänen (Eduskunnan täysistunto 2018) perään kuulutti moniamma-
tillisen yhteistyön kehittämistä lastensuojelun, koulun ja muiden viranomaisten kesken
lasten ennaltaehkäiseväksi suojelemiseksi ja vakuutti ministereiden yhdessä ajaneen tätä
agendaa eteenpäin. Ammattirajoja rikkovaa yhteistyötä siis halutaan lisätä, mutta laki-
muutosten lisäksi tarvitaan myös toimintakulttuurin ja ajattelun muutosta kohti moniam-
matillisempaa työskentelyä. Tähän tähdätään hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muu-
tosohjelmassa (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 5).

4.2 Verkostotyö

Opinnäytetyön keskiössä on verkostotyö, eritoten sijoitetun nuoren ammattilaisten muo-
dostama verkosto, jonka tavoitteena on nuoren koulunkäynnin tukeminen. Verkosto on
rakentunut vastaamaan nuorten koulunkäynnin haasteisiin, joka on ongelmana niin mo-
nimutkainen, ettei kukaan yksinäinen toimija tai ammattiala kykene sitä selvittämään il-
man verkoston apua. Opettajien tekemää verkostotyötä kodin ulkopuolelle sijoitettujen
lasten osalta tutkinut Parkkonen-Manninen (2014, 30) jakoi moniammatilliset verkostot
lakisääteisiin verkostoihin, jotka työskentelevät rutiininomaisesti ja säännöllisesti, sekä

akuutin tilanteen vuoksi muodostettuihin väliaikaisiin verkostoihin, jotka vastaavat kriisihetkellä moniammatillisen yhteistyön tarpeeseen. Verkoston näkökulmasta eri toimijoiden yhteistyön tulisi olla yhteiseen tavoitteeseen sitoutunutta, tasa-arvoista, joustavaa ja luottamuksellista työskentelyä (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 6). Verkostomaisessa työskentelyssä ammattilaiset toimivat rinta rinnan, muokaten omaa osaamistaan muun verkoston osaamiseen sopivaksi (Hietanen & Jylhä 2009, 54-55).

Dialogista verkostotyötä tutkineet Seikkula ja Arnkil (2011) visioivat hyvin toimivaa moniammatillista kokonaisuutta ammattilaisten jäsenyteenä, tietoisena yhteydenpitona ja toisiaan täydentävänä asiantuntemuksena. Huonosti toimivana moniammatillisuus taas saattaa tarkoittaa tiedottomuutta vastuista sekä niiden välttelyä, turhia verkostopalavereja, sekavaa auttamista ja asiakkaan tilanteen kriisiytymistä. (Seikkula & Arnkil 2011, 13-14.) Tässä opinnäytetyössä moniammatillista yhteistyötä on käsitelty eri ammattiryhmien tavoitteellisena yhteistoimijuutena eli ammattiryhmien välisenä suunnitelmallisena, muodollisena verkostotyöskentelynä.

4.3 Aiempia tutkimuksia moniammatillisesta yhteistyöstä

Moniammatillinen yhteistyö sijoitetun nuoren asioissa on synnyttänyt useita opinnäytteitä viimeisen vuosikymmenen aikana. Koulun ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä on tehty viimeisten vuosien aikana useita tutkimuksia (mm. Malo & Saksman 2011, Kuuskeri 2013, Erkkilä-Wahtera 2015 ja Liimatainen 2017). Lisäksi muun muassa koulun henkilökunnan kokemuksia koulussa tehtävästä moniammatillisesta yhteistyöstä on tutkittu erikseen (mm. Parkkonen-Manninen 2014, Hännikäinen 2013). Tutkimusten lisäksi on tehty käytännön kokeiluja: ruotsalainen SkolFam ja tämän suomalainen versio, Keski-Suomessa toteutettu Sijoitettu lapsi koulussa - ”SISUKAS -projekti” - pyrkivät kehittämään sijaishuollon ja koulun välistä yhteistyötä sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseksi (Parkkonen-Manninen 2014, 19). Aihealue on muutenkin tällä hetkellä pinnalla hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman kautta (Aula ym. 2016, 8, 10), koska palveluita pyritään uudistamaan sovittamalla niitä yhteen moniammatillista yhteistoimijuutta kehittämällä.

Kuuskeri (2013, 32) haastatteli koulukuraattoreita ja lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöitä ja tutkimustuloksista käy ilmi, että avohuollon sosiaalityöntekijät ovat ver-raten usein yhteydessä koulukuraattoreihin, kun taas muissa tutkimuksissa sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden ja koulukuraattorien suorat yhteydet eivät tulleet esiin (Malo & Saksman 2011, Hytönen 2012, Erkkilä-Wahtera 2015). Toisaalta SISUKAS-projektiin osallistuneita sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä haastatellut Liimatainen (2017, 41-42) toteaa sosiaalityöntekijöiden hieman lisänneen yhteydenpitoa kouluun Sijoitettu lapsi koulussa -projektin lisäämän tietoisuuden ja ammatillisen itsevarmuuden kautta.

Aiemmissä tutkimuksissa painotetaan yhteistyön tärkeyttä lasten koulusuoriutumisen ja hyvinvoinnin kannalta. Tuloksissa myös tulevat esille tietyt yhteistyön haasteet: mm. tietämättömyys toisen työnkuvasta, tiedonkulun haasteet ja ajanpuute. (Erkkilä-Wahtera 2015, 50-51, 56; Hytönen 2012, 53, 68-69; Hännikäinen 2013, 50-53 & Liimatainen 2017 41-44.) Lisäksi työntekijöiden vaihtuvuus ja johdon merkitys moniammatillisessa yhteistyössä erityisesti rakenteiden ja resurssien osalta tuli esiin Erkkilä-Wahteran (2015, 51-52) tutkimuksessa sosiaalitoimen lastensuojelun ja koulun välisestä verkostotyöstä. Myös Hytönen (2012, 29) puhuu organisaation johdon roolista, mainiten rakenteiden vaikuttavan yhteistyön tekemiseen valtahierarkioiden, roolien ja vastuiden epäselvyyksien lisäksi.

Mielenkiintoista on, että myös kansainvälistä kirjallisuutta tarkasteltaessa löytyi samoja ongelmakohtia, esimerkiksi isobritannialaisessa moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelun ja koulun kesken. Britanniassa näkyvät byrokratian, lakien ja vanhojen toimintamallien tuomat haasteet moniammatilliseen yhteistyöhön (Crawford 2011, 27). Erityisesti lastensuojelutyössä moniammatillisen yhteistyön puuttuminen on näkynyt vakavina laiminlyönteinä, kun apua tarvitsevat ovat pudonneet verkostosta ja jääneet ilman tukea. Britanniassa kuitenkin vaaditaan sosiaalityötä opiskelevalta koulutusmääräysten (QAA) sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelevältä sosiaalityön ”toimintakoodin” (CWDC) mukaan tiedonjakamisen ja moniammatillisen yhteistyön osaamista. (Crawford 2011, 9-11, 33.)

Liimataisen (2017) sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa esiin nousi vastuiden selkeä ja-kaminen nuorten koulunkäynnin tueksi. Sosiaalityöntekijän vastuulla on varmistaa, että nuori saa riittävät palvelut perusopetuksen osalta (Liimatainen 2017, 56, 62), toisaalta koululla tulee olla riittävästi tietoa nuoren kouluhistoriasta ja tilanteesta riittävien ja vai-

kuttavien palveluiden järjestämiseksi (Parkkonen-Manninen 2014, 18). Erkkilä-Wahteran tutkimustuloksissa näkyi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja koulun yhteistyön tärkeys molempien toimijoiden mielestä, mutta haasteena tuli esiin etenkin epäselvyys toisen toimijan työstä sekä ajanpuute yhteisiin keskusteluihin ja työn kehittämiseen (2015, 51, 56). Malo ja Saksman (2011) kirjoittavat vaitiolovelvollisuudesta ja koulun tietämättömyydestä sijoitetun lapsen asioista opetuksen järjestämistä vaikeuttavina tekijöinä sekä ajan puutteesta lastensuojelun ja koulun väliseen yhteistyöhön (Malo & Saksman 2011, 47, 52).

Myös Hytönen (2012) tutkielmassaan sosiaalityöntekijöiden moniammatillisesta yhteistyöstä nostaa esiin yhteistyötä vaikeuttavina tekijöinä ajan puutteen ja puuttuvan ymmärryksen sekä sitä kautta arvostuksen toisen työnkuvaa kohtaan. Yhteistyön haasteena kummitteleva vaitiolovelvollisuus estää ns. hiljaisen tiedon välittämistä. Hiljainen tieto ja epävirallinen yhteistyö kuitenkin nähdään tärkeänä asiakkaan hyötynä, koska tämä tekee yhteistyöstä jouhevampaa ja auttaa asiakkaan asioiden eteenpäin viemistä (Hytönen 2012, 53, 68-69.)

Suomessa viriteltävään sosiaali- ja terveystalveluiden uudistukseen kuuluu olennaisesti moniammatillisen yhteistyön hyödyntäminen niin, että vältetään turhaa päällekkäistä työtä ja tuetaan palvelunkäyttäjää kokonaisuudessaan (Sote-palveluiden integraatio 2018). Koulukuraattoreita haastatellut Hännikäinen (2013, 45-46) painottikin erityisesti sektorikeskeisyyttä ja moniammatillisen yhteistyön pirstaloitumista, joka näkyi eri toimijoiden erillisenä työskentelynä saman asiakkaan asioissa, ilman kokonaisvaltaista tietämystä asiakkaasta tai muiden organisaatioiden roolista. Tämä johtaa asiakkaiden pallotteluun, kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta hajoaa ja yleisesti ottaen tiedonkulku ammattilaisten kesken on heikkoa. Merkittävänä huomiona Hännikäisen haastatteluissa nousi myös koulun eriarvoinen asema ja ulkopuolisuus moniammatillisessa yhteistyöverkostossa, kun lastensuojelu ja nuorisopsykiatria toimivat keskenään jättäen koulun tiedonkulun ulkopuolelle. Haastatteluiden perusteella koulussa koettiin, että heiltä halutaan tietoa lapsesta, mutta heille ei olla sitä valmiita antamaan. (Hännikäinen 2013, 47-48.)

Yhteistyön on kuitenkin aiemmissa tutkimuksissa nähty linkittyvän juuri henkilökemi-oihin ja henkilökohtaisiin asenteisiin suhteessa muihin toimijoihin ja yhteistyön tekemiseen. Yhteistyötä edellyttävinä tekijöinä nousivat esiin muun muassa into ja motivaatio yhteistyön tekemiseen, keskinäinen luottamus, kunnioitus ja arvostus toisten osaamista kohtaan sekä avoin toiminta moniammatillisessa verkostossa. (Kuuskeri 2013, 33-39;

Karvinen 2013, 38-39, 41.) Täten haastatteluissa ja kyselyssä pyydettiin tutkimukseen osallistujia pohtimaan, mitä toimia he edellyttäisivät verkoston jäseniltä luottamuksellisen ja avoimen yhteistyöilmapiirin rakentamiseksi. Karvinen (2013) tutki sosiaalityön pro gradu tutkielmassaan ehkäisevää lastensuojelutyötä tekevien tahojen kokemuksia toimialojen välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä, kartoittaen yhteistyötä edistäviä ja rajoittavia tekijöitä. Karvisen kokoamasta datasta löytyi lukuisia moniammatilliseen yhteistyöhön vaikuttavia tekijöitä, jotka hän luokitteli liittyvän asenteisiin, toimintamalleihin, osaamiseen, tuttuuteen, luottamukseen ja pelkoon – mutta myös rakenteellisiin tekijöihin. (Karvinen 2013, 35-36.)

Koulukuraattorit Ström-Ripatti ja Rissanen (2013) tutkivat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden voimassa olevaa viranomaisyhteistyötä oppilashuollon, lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden välillä. Tutkimuksessa haastateltiin viranomaisia heidän yhteistyökokemuksistaan, kartoittaen edellytyksiä yhteistyölle. Asiantuntijahaastattelussa tuotiin vahvasti esiin yhteisten tapaamisten merkitystä, jotta asiakastapauksista ja etenkin asiakkuuden seurannasta voidaan kerralla keskustella yhdessä, eri viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kesken. Haasteena taas nimettiin näiden verkostojen yhteen koaminen eli palaverien järjestäminen. (Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 35, 38.) Moniammatilliseen yhteistyöhön vaikuttavina tekijöinä nimettiin tavoitettavuuden, henkilöstöresurssien ja työntekijöiden pysyvyyden tekijöitä. Luontaisesti yhteistyötä myös lisäsi moniongelmainen asiakas, mutta niissäkin tapauksissa moniammatillisen yhteistyön katsottiin olevan kiinni henkilökohtaisesta aktiivisuudesta ottaa yhteyttä muihin ammatilaisiin. (Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 39-41.)

Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä ja Paavilainen (2017, 204) tarkastelivat tutkimuksessaan Välittämisen koodi -projektiin osallistuneiden, lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä siitä, miten moniammatillinen yhteistyö muuttui projektin aikana ja mitä kehittämisen kohteita yhteistyössä huomattiin. Kaupungin sosiaali-, sivistys- ja terveyskeskuksen, poliisin ja sairaanhoitopiirin työntekijöille lähetettiin henkilöstökysely ja vastauksissa nousi esiin tarve saada lisää tuntemusta yhteistyökumppaneista, heidän toiminnastaan ja roolistaan verkostossa sekä vastuiden jaostojen kesken. Projektin myötä yhteistyökumppanien lähestyminen oli kuitenkin helpottunut ja oma aktiivisuus sekä tasavertaisuus yhteistyöverkostossa lisääntynyt. Yhteistyötä tekemällä aktiivisuus sen suhteen voi siis lisääntyä. Yhteistyötä rajoittavina teki-

jöinä myös tässä tutkimuksessa mainittiin työntekijöiden vaihtuvuus, kiire, salassapito-velvollisuus, yhteistyön suunnittelemattomuus ja toimintakulttuurien eroavaisuudet (Leppäkoski ym. 2017, 204, 206). Taloudellisestakin näkökulmasta yhteistyön kehittäminen nähtiin tärkeänä, kun päällekkäistä työtä vähennettiin ja asiakkaat saivat nopeammin tehokkaampaa apua, näin ollen säästettiin resursseja (2017, 207).

Lopuksi, sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukemista moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta käsiteltiin viime syksynä julkaistussa Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisryhmän loppuraportissa Vaativasta erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa (2017). Kehittämisryhmä piti keskeisenä sitä, että viranomaiset keskustelevat ja vaihtavat tietoa keskenään sijoitettujen lasten koulunkäynnin järjestämisen osalta. Aiemmin on tullut esiin, että heikko tiedonkulku ja puutteellinen yhteistyö esimerkiksi sosiaalitoimen ja sivistystoimen kesken on johtanut laiminlyönteihin sijoitetun nuoren perusopetuksen järjestämisessä, kun kunnan koulutoimi ei ole saanut riittävästi tietoa sijoitetun nuoren tilanteesta. Kehittämisryhmä piti tärkeänä myös viranomaisverkostossa yhteisten toimitasuunnitelmien ja vastuunjakojen tekemistä. Tiedonpuutteen lisäksi kehittämisryhmä päätteli sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukemista haittaavina tekijöinä erilaiset suhtautumiset haastaviin asiakkaisiin koulussa ja esimerkiksi sijaishuoltolaitoksessa. (Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa 2017, 26-27, 87.)

Aiemmat tutkimukset tarjosivat kehyksen sille, mihin moniammatillisen yhteistyön osalualueisiin opinnäytetyössä kannattaa keskittyä. Tutkimustietoon pohjaten selkeitä kehittämisalueita yhteistyössä vaikutti löytyvän niin rakenteista kuin henkilökohtaisista tavoista tehdä yhteistyötä. Haastatteluteemat ja kyselylomake muotoiltiin aiempien tutkimusten pohjalta, keskittyen seuraaviin teoritiedosta nousseisiin yhteistyön teemoihin:

Taulukko 1. Aiemmasta teoriasta nousseet keskeiset teemat.

Eri ammattilaisen työnkuvan, vastuiden ja omien toimintatapojen selkiyttäminen
Aika ja resurssit yhteistyölle
Tiedonkulku ja tiedon jakaminen vaihtovelvollisuus huomioiden
Verkoston yhteisten tavoitteiden ja toimintamallien asettaminen
Arvostava, luottamuksellinen ja avoin yhteistyöilmapiiri
Asiakkaisiin suhtautuminen, pitäen asiakas yhteistyön keskiössä

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksellinen strategia

Moniammatillisen yhteistyön prosessia tarkasteltiin suhteessa koulunkäynnin haasteisiin ja on täten luonnollisessa ympäristössä tapahtuvaa, kvalitatiivisia menetelmiä käyttävää tutkimusta. Aineiston keruussa tarkasteltiin huostaan otettujen nuorten koulunkäynnin haasteita ammattilaisten näkökulmasta ja kartoitettiin eri ammattilaisten todellisia resursseja ja työkaluja koulunkäynnin tukemiseksi. Opinnäytetyö on tarkoitukseltaan kartoittavaa tutkimusta, mutta kehitykseen suuntaava. Jotta tutkimusta voidaan kutsua laadulliseksi tutkimukseksi, tulee kiinnittää huomiota aineiston analyysitapaan. Laadullisessa tutkimuksessa ei etsitä tilastollisia yhteyksiä, vaan tutkimuskohteita tai toimintoja tarkastellaan osana suurempaa kokonaisuutta ja pyritään havaintoja pelkistämällä ja yhdistelemällä tekemään päätelmiä. (Alasuutari 2011, 33-34, 40-41.)

Tutkimusstrategisesti opinnäytetyö toteutettiin tapaustutkimuksena, koska kyseessä on tietty kohdeorganisaation verkostossa työskentelevä yhteisö ja tutkittavana ovat yhteistyön prosessit – nämä ovat tapaustutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Yhteistyön muotoja pyrittiin kehittämään rohkaisemalla haastateltavia käyttämään asiakasesimerkkejä. Tarkoituksena oli kuvailla olemassa olevaa moniammatillista yhteistyötä, samalla kartoittaen, mitä yhteistyöltä toivottaisiin jatkoa varten. Ilmiöiden ja yksittäistapausten kuvailu on juuri tapaustutkimukselle ominaista (Hirsjärvi ym. 2016, 134-135).

5.2 Tutkimuksen toteutus käytännössä

Tutkimuslupaa haettiin kohdeorganisaation nuorisokodin kautta huhtikuussa 2018. Eettisistä syistä kohdeorganisaatiota ei voida nimetä, kyseessä on yksityinen lastensuojelupalveluita tarjoava toimija. Luvan hakeminen alkoi keskustelusta nuorisokodin palvelujohtajan kanssa, palvelujohtaja sai tutkimussuunnitelman luettavaksi ja antoi luvan tutkimuksen toteutukseen. Kun lupalomake oli allekirjoitettu, alettiin kutsumaan osallistujia. Nuorisokodin asiakkaiden kahdeksalle sosiaalityöntekijälle lähetettiin sähköpostitse selvitys

tutkimuksen luonteesta ja tarkoituksesta, selitettiin tutkimuksen anonymiteetti ja pyydettiin vastaamaan 13 kysymystä käsittävään e-lomake kyselyyn, johon pääsi sähköpostiin liitetystä linkistä (Liite 1: kyselylomake).

Koulun kutsuminen tutkimukseen alkoi soitosta kohdekoulun rehtorille kertomalla opinäytetyön aiheesta ja tarkoituksesta ja kysyen voisiko nuorisokodin kanssa yhteydessä olevaa koulun henkilökuntaa kutsua mukaan haastatteluihin. Rehtori oli hyvin yhteistyömyönteinen ja antoi luvan ottaa yhteyttä opettajiin. Nuorisokodin asiakkaita opettaviin opettajiin otettiin yhteyttä sekä puhelimitse että henkilökohtaisesti keskustelemalla. Opettajille lähetettiin sähköpostitse luettavaksi tutkimussuunnitelma, liitteenään haastattelun teemat (Liite 2: Haastattelurunko) sekä tietoinen suostumus -lomake (Liite 3: Suostumuslomake) sähköpostitse, kopio viestistä meni myös koulun rehtorille. Haastattelun aiheet on järkevää antaa haastateltavan tietoon reilusti ennen haastattelua, koska tarkoituksena on kerätä mahdollisimman monipuolisesti tietoa haastateltavilta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Osallistujille annettiin mahdollisuus ottaa mukaan muistiinpanoja, jos heille nousi ajatuksia teemoista ennen haastattelua. Sähköpostissa myös selitettiin tutkimukseen osallistumisen anonymiteetistä, vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta jättäytyä pois tutkimuksesta, milloin tahansa syitä selittämättä. Osallistumisen vapaaehtoisuutta korostettiin tutkimuseettisistä syistä ja jotta osallistujien motivaatio yhteistyön kehittämiseen olisi mahdollisimman aitoa ja luonnollista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 155-156).

Kaikki tutkimukseen mukaan pyydetty opettajat, kaksi naista ja yksi miesopettaja, olivat valmiita osallistumaan haastatteluihin ja ajat sovittiin heidän aikataulujensa mukaan. Kun opettajien aikataulut olivat selvät, mukaan kutsuttiin nuorisokodin henkilökuntaa, lähettämällä jälleen sähköpostitse kutsutuille tutkimussuunnitelma, haastattelulomake ja tietoinen suostumus -lomake. Haastateltavat nuorisokodin työntekijät valittiin niin, että osallistujista löytyisi sekä miehiä että naisia, ja uudempia sekä pidempään organisaatiossa työskennelleitä. Nuorisokodin vastaava ohjaaja pyydettiin mukaan tuomaan esimiestason näkökulmaa. Kaikki tutkimukseen kutsutut työntekijät olivat motivoituneita osallistumaan haastatteluihin ja haastatteluajat saatiin järjestettyä työvuorollisesti esimiehen avustuksella niin, ettei haastatteluun osallistumisesta koitunut haittaa työpäivän rutiineille.

5.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto

Aineiston keruuseen käytettiin kahta eri menetelmää. Ensisijainen menetelmä oli kvalitatiiviselle tutkimukselle luonteenomainen tiedonkeruumenetelmä eli haastattelu (Metsämuuronen 2006, 80). Haastattelu metodina sopii ihmisten ajatusten, kokemusten ja toiminnan kartoitukseen (Hirsjärvi ym. 2016, 185). Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua fokusryhmissä, joihin osallistui nuorisokodin ja koulun henkilökuntaa. Haastattelun teemat, ns. haastattelukysymykset, muodostettiin tutkimusta varten tehdyn kirjallisuuskatsauksen avulla, tarkastellen mitä aiemmat tutkimukset lastensuojelun ja koulutoimen moniammatillisesta yhteistyöstä ovat tuottaneet (Liite 2: Haastattelurunko).

Ryhmähaastatteluja toteutui kaksi. Ensimmäiseen, toukokuussa nuorisokodin neuvotte-lutilassa toteutettuun haastatteluun osallistuivat nuorisokodin ohjaaja, vastaava ohjaaja sekä koulun erityisopetuksen piiriin kuuluvan pienryhmän opettaja. Toiseen haastatte-luun, joka pidettiin koulun tiloissa syyskuussa, osallistuivat kaksi nuorisokodin ohjaajaa sekä kaksi opettajaa, jotka opettavat erityisopetuksen alla toimivia pienryhmiä. Kaikki haastatteluihin osallistuneet opettajat ovat olleet tai ovat edelleen kohdeorganisaation nuorisokodin kanssa suorassa yhteistyössä, koska he opettavat tai ovat opettaneet nuori-sokotiin sijoitettuja nuoria. Molemmat haastattelut kestivät noin 60 minuuttia. Tunnelma haastateltavien ryhmässä oli lämmin ja tuttavallinen, keskustelua nousi hyvin ja tutkijan rooliksi jäi vain aiheiden esittäminen ja täten keskustelun ohjaaminen. Keskustelua ei tar-vinnut missään vaiheessa keskeyttää ja tunnin pituinen haastattelu-aika teemoista keskus-telulle oli sopiva. Molemmissa haastattelutilanteissa oli osallistujia, jotka puhuivat muita enemmän ja niitä, jotka jäivät enemmän taka-alalle keskustelussa. Jokainen kuitenkin toi mielipiteitään esiin, uskaltuen esittää myös kritiikkiä nykyistä yhteistyön tasoa kohtaan.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osallistaminen ryhmähaastattelutilanteisiin oli on-gelmallista heidän hektisen työnsä ja ajanpuutteen vuoksi, lisäksi kohdeorganisaation kanssa yhteistyötä tekevät sosiaalityöntekijät sijoittuvat maantieteellisesti eri kaupunkei-hin ja maakuntiin. Pitkien välimatkojen ja ajanpuutteen vuoksi sosiaalityöntekijöiden nä-kemystä kartoitettiin kvantitatiiviselle tutkimukselle luonteenomaisella kyselymenetel-mällä, kuitenkin laadulliseen tutkimukseen sopivaksi soveltaen. Avoin, kirjelmäinen e-lomake kysely sisälsi samat teemoitellut kysymykset kuin teemahaastattelun runko. Ky-sely oli rakennettu niin, että kaikki kentät olivat avoimia, eikä yhteenkään kysymykseen ollut pakko vastata. Tällä pyrittiin siihen, ettei kyselyyn vastaaminen jäisi toteuttamatta,

jos vastaan tulisi yksittäisiä hankalia kysymyksiä. Kyselyyn pystyi vastaamaan täysin nimettömänä. Huhtikuussa 2018 sähköpostitse lähetettyyn kyselyyn tuli vain yksi vastaus, mutta tästä vastauksesta saatua sosiaalityöntekijän näkemystä hyödynnettiin osana toista teemahaastattelua. Syyskuussa 2018 lisävastauksia karhuttiin lähettämällä kysely uudelleen sosiaalityöntekijöille, saaden yhden vastauksen lisää. Sosiaalityöntekijöiden näkökulman kapeus opinnäytetyössä oli harmittava takaisku, mutta kyselyyn vastaamatta jättämisestä voidaan myös tehdä tiettyjen rajojen puitteissa varovaisia johtopäätöksiä. Aihetta käsitellään tarkemmin kappaleessa 5.5 Luotettavuus ja etiikka.

5.4 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa osallistujilta kerättyä haastattelu- sekä kyselyaineistoa tulkittiin ainutlaatuisena, kokemuksellisenä aineistona, laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti (Hirsjärvi ym. 2016, 164). Aineistoa lähestyttiin ymmärtämiseen pyrkivällä otteella, aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä, tehden analyysin lopuksi aineistosta päätelmiä (Hirsjärvi ym. 2016, 224).

Kaksi toteutettua haastattelua litteroitiin niin, että myös aiheen vierestä olevat kommentit ja erimielisyyttä tai myöntymistä merkitsevät ”totta” tai ”miten niin” -tyyliset kommentit kirjattiin ylös. Tarkoituksena oli saada aikaan kokonaisuus, jota voisi jälkeempään tutkia esimerkiksi ryhmän keskustelutunnelman sekä yhtenäisten tai eriäväisten mielipiteiden tarkastelemiseksi. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 43 sivua. Lisäksi e-lomakkeella saadut vastaukset kirjattiin erilliseen Word tiedostoon ja tästä tuli lisäaineistoa yhden sivun verran. Koska tutkimus toteutettiin anonymisti, paljastamatta osallistujia, haastateltavat ja kyselyn vastaajat nimettiin koodien mukaisesti: haastatteluihin osallistuneet opettajat nimettiin Op1, Op2 ja Op3, nuorisokodin työntekijät taas Nk1, Nk2, Nk3 ja Nk4 sekä sosiaalityöntekijät St1 ja St2. Koulun ja nuorisokodin henkilökunnan erottelu haastateltavina tuntui olennaiselta aineiston käsittelyn kannalta, koska tarkoituksena oli etsiä käytännön keinoja toimijoille kehittää omaa työtänsä, ja esimerkiksi opettajilta tulleet kommentit nuorisokodin tiedonjaosta oli tärkeä saada yhdistettyä juuri koulun puolelta tulleeksi palautteeksi. Aineiston sisällönanalyysin kannalta on tärkeää pystyä yhdistämään käsitelty aineisto alkuperäiseen lähteeseensä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-126) ja haastateltavien tarkempi koodaaminen tuki tätä.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi toteutettiin laadulliseen tutkimusmenetelmään kuuluvan prosessin mukaisesti. Prosessiin kuuluu aineiston pelkistäminen eli redusointi, pelkistysten ryhmittely eli klusterointi sekä klusteroinnin lomassa tehtävä käsitteellistäminen eli abstrahointi (Tuomi & Sarajarvi 2018, 122-125).

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu aineiston tarkastelu tutkimuskysymysten ja pohjalla olevan teorian kautta (Alasuutari 2011, 40). Litteroidut haastattelut koodattiin värejä käyttämällä niin, että aineistosta poimittiin ilmaisuja, jotka liittyivät tutkimusaiheeseen ja vastasivat tutkimuskysymyksiin. Koodatut eli aineistosta tutkimuksen kannalta olennaiseksi nousseet ilmaisut pelkistettiin eli redusointiin niin, että valikoiduista ilmaisuista saatiin edelleen tutkimuskysymysten kannalta turha materiaali pois. Pelkistetyt ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin niin, että aiempaan teoriaan pohjaten saatiin materiaalia jokaiseen tutkimusongelmaan. Ryhmitellyt ilmaisut siis olivat mielipiteitä ja ajatuksia siitä, millaista haastateltavien mielestä yhteistyö on nyt, miten he sitä muuttaisivat ja miten nuoren etua ajetaan verkostossa. Näin muodostuivat alaluokat, kuten ”*Wilman päivittämättä jättäminen haittaa tiedonkulkua*” (Op3, haastattelu 2). Alaluokkiin sijoitetut ilmaisut edelleen abstrahointiin eli käsitteellistettiin, jotta saataisiin mahdollisimman teoreettisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Käsitteellistäminen muokkasi alaluokista käsitteitä, kuten *Wilman päivittäminen ajantasaisesti*, mikä vastasi tutkimuskysymyksen siitä, mitä yhteistyön käytänteitä tulisi vahvistaa. Esimerkiksi:

Taulukko 2. Esimerkki sisällönanalyysin redusointi-, klusterointi- ja abstrahointiprosessista.

ALKUPERÄINEN ILMAISU	PELKISTYS	ALALUOKAT	KÄSITE
”Tulee semmonen tunne joskus et jos päivä on mennyt niinkun huonosti ja siel ei oo Wilmas mitään merkintää, ni te teette siitä päivästä omat tulkintanne ja annatte ansioon mukaan---” (Op3)	Wilman päivittämättä jättäminen saattaa antaa virheellistä tietoa nuoren koulupäivän sujumisesta	- Wilman käyttö - Tiedottaminen	Wilman päivittäminen ajantasaisesti

Aineistosta nousseiden ilmaisujen ryhmittely eri luokkiin, sekä aineiston käsitteellistämisen johtopäätöksiä varten tapahtuu usein limittäin ja ovat osa samaa prosessia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125). Tämä näkyi aineiston analyysivaiheessa konkreettisesti niin, että osittain aineistoa tuli luokiteltua, käsitteellistettyä ja edelleen luokiteltua isompiin kokonaisuuksiin, jotta pystyttiin muodostamaan mahdollisimman käytännönläheisiä kehittämisajatuksia. Esimerkiksi:

Taulukko 3. Esimerkki sisällönanalyysin klusterointi- ja abstrahointivaiheesta.

PELKISTYS	ALALUOKAT	KÄSITE
Opettajien tehtävänä verkostossa on poissaolojen selvittäminen, asiapaperien täyttäminen sekä palaverit; yhteistyötä tulee muuten tehtyä vähän, jos ongelmia ei ole. (Op3)	Opettajan tehtäviä: - poissaolojen selvitys - asiapaperien täyttö - yhteistyö ongelmatilanteissa	• Vastuut • Yhteistyö muulloinkin kuin ongelmatilanteissa
Opettajat ovat yhteydessä nuorisokotiin oppimisen ja käytöksen ongelmissa, ja nuoren aloittaessa koulunkäyntiä. (Op2)	Opettajien yhteydenotot nuorisokotiin: - ongelmatilanteet - uuden oppilaan tulo	
Nuorisokoti on yhteydessä kouluun ongelmatilanteissa. (Nk4)	Nuorisokodin yhteydenotot kouluun: - ongelmatilanteet	

5.5 Luotettavuus ja etiikka

Ensimmäisenä tutkimuseettisenä seikkana on huomioitava tutkimusluvut ja tutkimuksen toteutuksen hyväksyttävyyys. Tämän tutkimuksen toteutukseen haettiin luvat ensin kohdeorganisaatiolta, ennen kuin mitään muita toimenpiteitä aloitettiin. Tutkimukseen osallistujien kanssa käytiin keskustelua tutkimuksen luonteesta, tarkoituksesta ja julkisuudesta. Jokainen tutkimukseen kutsuttava sai luettavakseen tutkimussuunnitelman sekä selkeän kuvauksen yllämainituista seikoista, jotta jokainen on ennen tutkimukseen osallistumista

selvillä siitä missä, miksi ja miten heiltä tullutta aineistoa mahdollisesti käytetään. Ennen haastatteluiden aloittamista, kaikilta osallistujilta kerättiin allekirjoitettu Tietoinen suostumus -lomake (Liite 3).

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on hyvä pohtia metodologiaa sekä aineiston keruun että analyysin osalta. Haastattelun käytön riskit, kuten sosiaalisesti hyväksytyjen tai todellisesta toiminnasta eroavien vastausten antaminen, voivat korostua ryhmähaastattelutilanteessa, jossa ei välttämättä uskalleta tuoda eriäviä mielipiteitä esiin (Hirsjärvi ym. 2016, 206-207). Haastattelumetodin käytön luotettavuus ei ole riippuvainen vain haastateltavista, suuressa roolissa on myös haastattelija itse. Koska haastattelut suoritettiin yksin, jäi haastattelutilanteista havainnoimatta kehonkieltä ja tunnelmaa. Haastatteluaineistoa litteroidessa ja analysoidessa monet merkitykset saattoivat täten hävitä. Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on tärkeää, että kaikki tutkimuksessa esille nousevat asiat käsitellään tieteen hyviä käytänteitä noudattaen. Tämä tarkoittaa puolueetonta tutkimista, suosimatta mitään tiettyjä seikkoja aineistoissa tai antamalla esimerkiksi oman urakehityksen vaikuttaa tutkimuksen tekoon (Hirsjärvi ym. 2016, 21). Vaarana on, että jo haastattelutilanteessa tutkija puolueellisesti ohjaa keskustelua ja suodattaa saamaansa tietoa oman näkökantansa kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160).

Sisällönanalyysin käytön vaarana taas voi muun muassa olla pinnalliseksi jäävä aineiston esittely, jossa pelkistetyt ja luokitellut ilmaisut tuodaan esiin tuloksina, unohtaen laajemman johtopäätösten pohdinnan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Tässä tutkimuksessa kyseessä on opinnäytetyö, jota teki sosiaalialan opiskelija, ei kokenut tutkija. Aineistonanalyysin toteuttaminen ja johtopäätösten tekeminen olivat tutkimuksenteon harjoittelua, eikä tuloksia voi täten pitääkään lopullisena totuutena. Lisäksi, kuten Alasuutari (2011, 153) toteaa, aineiston laatu on riippuvainen siitä, mitä kysymyksiä tutkija tuloksia hakiesaan sille esittää.

Tutkimuksen toteutusta neutraalilla ja objektiivisella tavalla hankaloitti oma työskentely sijoitettujen nuorten koulunkäynnin haasteiden kanssa, ollen täten ”lähellä” tutkimusongelmaa. Haastavaa oli myös teemahaastatteluiden toteuttaminen pidättäytyen puhtaasti haastattelijan roolissa, vain ohjaten ja tarkentaen keskustelun kulkua neutraalilla tavalla, esittämättä henkilökohtaisia mielipiteitä tai tuomatta esiin omia asenteita.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on hyvä tarkastella myös tutkimusmenetelmien valintaa ja aineiston kattavuutta sekä kuvaavuutta suhteessa tutkimuksen kohteeseen (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002, 92). Aineisto oli siinä suhteessa pieni, että

nuoren verkostossa koulunkäyntiin liittyviä ammattilaisia on paljon enemmän, kuin tähän tutkimukseen voidaan sisältää. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden näkökulma jäi suunniteltua paljon kapeammaksi. Toisaalta nuoren koulunkäyntiin tiiviimmin, päivittäin liittyvät ammattilaiset tulivat edustetuksi ja koska kyseessä oli tietyssä organisaatiossa toteutettava tapaustutkimus, aineiston ei tarvitse olla esimerkiksi yleistettävissä.

Menetelmän valinta, ryhmähaastattelu ja e-kysely ohjasivat varmasti paljon sitä, millaista tutkimustietoa lopulta saatiin. Jossain määrin ryhmähaastattelutilanne saattaa vaikeuttaa eriävien mielipiteiden esiin tuloa, etenkin jos mielipide esittää kritiikkiä; toisaalta taas haastattelu ryhmässä voi auttaa paikkaamaan väärinymmärryksiä tai puutteita asioiden muistamisessa (Hirsjärvi ym. 2016, 206, 211). Ryhmähaastattelu tuntui kuitenkin olleen tätä tutkimustehtävää tukeva tiedonkeruun menetelmä, koska se valittiin tukemaan tavoiteltavaa aitoa keskusteluyhteyttä eri ammattilaisten välillä. Analyysimenetelmänä aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena oli tuottaa konkreettisia käsitteitä yhteistyön kehittämisen tueksi, kun tulokset on luokiteltu.

Sähköpostitse sosiaalityöntekijöille lähetetty kyselylomake oli heikosti toimiva aineistonkeruumenetelmä siihen nähden, että kahdeksasta sosiaalityöntekijästä vain kaksi vastasi kyselyyn. Sosiaalityöntekijöiden näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön on täten opinnäytetyössä hyvin pienessä roolissa ja kahdesta vastauksesta saatua materiaalia ei voida millään tavoin yleistää sosiaalityöntekijöiden yleiseksi mielipiteeksi. Toisaalta myös kahden ihmisen näkökulma voi tuoda paljon mielenkiintoista perspektiiviä eikä ole sen vähäpätöisempi vain siksi, että vastauksia ei tullut riittävästi. Lisäksi, sosiaalityöntekijöiden valinta olla vastaamatta kyselyyn tai yhteydenottoihin yleisesti saattaa kertoa monestakin seikasta. Sosiaalityöntekijöiden kuormittavasta asiakasmäärästä on uutisoitu laajasti ja keskusteltu päättäjien kesken (Jaakkola, 2018). Voidaan olettaa, että monella sosiaalityöntekijällä työaika menee muihin asioihin, kuin yhteistyöpyyntöihin vastaamiseen. Voidaan myös kysyä, onko sosiaalityöntekijöiden jättäytyminen ulkopuolelle viesti siitä, etteivät he koe olevansa avainasemassa nuoren koulunkäyntiä tukevassa ammattilaisverkostossa?

Yhtenä eettisenä kulmakivenä tässä tutkimuksessa oli asiakaslähtöisyyden toteutuminen, koska sijoitettujen nuorten ääni ei tule tutkimuksessa kuuluviin. Tutkimusta suunniteltaessa tehtiin tietoinen valinta asiakkaiden jättämisestä tutkimuksen ulkopuolelle. Tähän rajaukseen päädyttiin useista syistä. Aiempia tutkimuksia tarkasteltaessa tuli esiin, että

nuorten kokemuksia koulunkäynnin haasteista ja tukimuodoista on tehty viimeisten vuosien aikana useita. Lisäksi tutkimus fokusoitui nimenomaan moniammatillista yhteistyötä kolmen eri asiantuntijaryhmän välillä tarkastelevaksi työksi, joten rajan vetäminen ammattilaisiin tuntui järkevältä. Muussa tapauksessa nuorten osallistaminen tutkimukseen olisi saattanut tehdä tutkimuksesta liian laajan yhdelle ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyötä tekeväälle opiskelijalle. Lopuksi, nuorten mielipiteitä, toiveita ja ideoita kuitenkin etsitään ja kysellään kaikkien ammattilaisten toimesta: opettaja oppilaalta vähintään henkilökohtaisen opetussuunnitelman teon ohessa, nuorisokodin ohjaajat vähimmillään neljäs vuosittain hoito- ja kasvatussuunnitelmia laatiessa, sekä sosiaalityöntekijät asiakassuunnitelmia tehdessään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli keskittyä nimenomaan ammattilaisten keskinäisen yhteistyön kehittämiseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Yhteydenpito – mitä, milloin ja miten?

Haastattelu- ja kyselyaineistossa toistuvana ongelmakohtana ja toisaalta parannusehdotuksena selkeästi esiin nousi parempi tiedottaminen verkostossa. Koululla opettajat kokivat, etteivät aina saaneet tietoa nuoren poissaoloista ja joissain tapauksissa nuori saattoi hävitä kesken koulupäivän ilman, että opettajat tiesivät sovitusta menosta. Nuorisokodilla saatettiin unohtaa ilmoittaa, ettei nuori ole kykeneväinen kouluun ja pahimmassa tapauksessa opettaja joutui soittelemaan toistuvasti perään, kysellen nuoren olinpaikasta. Nuorisokoti taas ei saanut tietoa nuoren koulukuulumisista, kun opettajat eivät ehtineet tai muistaneet päivittää oppilastietojärjestelmä Wilmaan tietoja nuoren koulupäivästä. Myös nuorisokodin ja koulun sisäisessä tiedonkulussa koettiin olevan yhteistyöhön vaikuttavia pulmia, kun tieto suuressa työyhteisössä ei saavuta kaikkia työntekijöitä. Suuren työryhmän haasteena nähtiin tiedonkulku työryhmän sisällä.

Yhteydenpidon osalta tärkeäksi koettiin keskustelu nuoren koulunkäynnin sujumisesta ja yhteydenpitoa haluttiin tämän vuoksi lisätä, jotta kaikki ammattilaiset pysyvät ajan tasalla siitä, mitä nuorelle kuuluu. Sosiaalityöntekijät vaikuttivat haastatteluiden perusteella jäävän tästä tiedotuskanavasta ulos ja lähes poikkeuksetta opettajat toivat esiin, että ovat suurimmaksi osaksi yhteydessä sosiaalityöntekijään vain nuorisokodin kautta välillisesti.

”Mä oon aika vähä tehny sosiaalityöntekijöiden kanssa yhteistyötä ja jotenki ehkä oon ollu siinä uskossa että te [nuorisokoti] enemmänki just olisitte sinne päin yhteydessä ja viette tätä koulun sanomaakin---” (Op2)

”Mut totta kai teidän [nuorisokoti] kohdalla ni menee niin et teidän kautta se sosiaalitoimen kanssa” (Op3)

”Yleensä me kerätään se tieto sieltä koululta ja ollaan yhteydessä päivittäin kouluun ja niinku tavallaan sitä... Kerätään sitä tietoa ja sitten viedään se sinne sosiaalitoimeen” (Nk1)

Keskustelussa nousi esiin vaikeus yhdistää koulua ja sosiaalitoimea palaverien muodossa. Nuorisokodin työntekijät ensinnäkin kokivat, että kouluasiat ja nuoren sijoitukseen

liittyvät asiat ovat erillisiä, eikä koulua siksi ole aina järkevää kutsua mukaan asiakassuunnitelmapalaveriin. Toiseksi, sekä nuorisokodilla että koululla koettiin, että nuorten usein negatiivinen suhtautuminen sosiaalityöntekijöihin kuormittaa kouluasioiden käsittelyä ja vaikeuttaa nuoren kannalta koulu yhteistyön tekemistä, jos sosiaalityöntekijä kutsuttaisiin mukaan nuoren koulupalaveriin. Aiemmissa tutkimuksissa palaverit nähtiin tärkeinä foorumeina eri ammattilaisten väliseen tiedonvaihtoon (Hytönen 2012, 53; Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 35, 38) eikä yhteistyötahojen yhdistämisen vaikeutta pohdittu asiakkaan näkökulmasta. Samalla kun yhteispalaverit koettiin hankaliksi, ne nähtiin myös tarpeellisina nuoren edun kannalta. Yksi opettaja toi esiin, että koulun osallistaminen sosiaalityön palaveriin on yksilökohtaista. Vaikka sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävä yhteistyö arjessa on hyvin vähäistä, on myös ollut tapauksia, joissa opettaja on säännöllisesti pyydetty mukaan sosiaalityöntekijän ja nuorisokodin palaveriin.

”Mutta monasti nuorilla on vaa vähä negatiivinen suhtautuminen näihin sosiaalitoimen henkilöihin, että se ei oikeen oo...yhteistyö ei kovinkaan useesti välttämättä toimi kovin hyvin. Siinä voi olla vaan se sosiaalityöntekijän leima siinä otsassa et se tekee siitä tilanteesta hankalan” (Op3)

”Harvemmin tänä päivänä on ehkä sellasia asiakassuunnitelmaneuvoitteluita missä olis koulu ja sosiaalitoimi mukana niinku samassa.” (Nk1)

”Joidenkin lasten kanssa on aina koulu kutsuttu kaikkiin sossupalaveriin, ei nyt ihan kuukausittain mut niinku että on ollu useampiakin. Osan kans on ollu sitte harvemmin tai niinku osan kans ei oo ollu itse asiassa ikinä sossupalsussa mukana.” (Op1)

Ratkaisua nuorisokodin, koulun ja sosiaalitoimen yhteispalaverien järjestämiseen ei keskusteluissa löytynyt, mutta koulun ja nuorisokodin välisen yhteydenpidon kannalta käytännöllisiä ratkaisuehdotuksia tuli useita. Koulu- ja oppilashallinnon järjestelmä Wilma koettiin osittain epäkäytännölliseksi ja hankalaksi tiedotusvälineeksi, mutta loppujen lopuksi jopa tärkeimmäksi työkaluksi nuorisokodin ja koulun välisessä yhteydenpidossa. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa osallistujat keskustelivat siitä, miten opettajilla on omat tapansa pitää yhteyttä ja nuorisokodilla pyritään mukautumaan näihin yksilöllisiin toimintatapoihin esimerkiksi soittamalla yhdelle opettajalle ja lähettämällä Wilma viestejä toiselle. Toisessa ryhmähaastattelussa keskustelu nosti esiin Wilman merkityksen dokumentoinnissa: puhelusta ei jää kirjallista jälkeä, eikä epäselvissä tilanteissa voida palata

siihen, mistä asiasta on milloinkin keskusteltu. Wilman koettiin olevan tärkeä koulukuumisten tiedotusväline myös nuoren kannalta. Nuorisokodin ohjaajat lukevat opettajan täyttämiä tuntitietoja keskustellessaan nuoren kanssa koulupäivän sujumisesta, onnistumisineen ja haasteineen. Wilman päivittämättä jättämisen koettiin hankaloittavan sekä yhteistyön sujuvuutta että nuorisokodin ohjaajien työtä, jos nuorisokodilla ollaan tietämättömiä siitä, mitä koulupäivän aikana on tapahtunut. Lisäksi koulutietojen kerääminen pidemmällä aikavälillä on nuorisokodin hoito- ja kasvatustyön kannalta tärkeää, jotta nuoren kehittymistä ja tuentarpeita koulunkäynnin osalta voidaan arvioida.

Kaiken kaikkiaan yhteydenpidon kehittämiskohdaksi nousi Wilman ajantasainen päivittäminen: opettajien vastuuna koulupäivän kulumisen tiedotus ja nuorisokodin vastuuna nuoren poissaoloista ja sovituista menoista tiedottaminen. Yhteyden sosiaalityöntekijöiden ajateltiin toimivan nuorisokodin toimesta niin, että nuorisokoti tiedottaa sosiaalityöntekijää nuoren koulukuulumisista vähintään puolivuositain ennen asiakassuunnitelmapalavereita, sekä aina akuutin tarpeen tullessa. Sosiaalityöntekijöiden koettiin olevan niin ulkopuolisia nuoren kouluarjen osalta, että kehittämisehdotuksina nousi ajatus sosiaalityöntekijöiden ja koulun yhteyden rakentamisesta ylipäätänsä. Sosiaalityöntekijältä tullessa vastauksessa tuotiin esiin, että sosiaalityöntekijää tulisi informoida koulupalaverista ja jos sosiaalityöntekijä ei niihin pääse osallistumaan, hänelle tulisi tiedottaa palaverin sisällöstä. Tiedotus nuoren koulutilanteesta koettiin sosiaalityöntekijöiden mielestä tärkeäksi nuoren tilanteen ja sijoituksen arvioimiseksi.

6.2 Aika ja resurssit yhteistyön tekemiseen

Aiempien tutkimusten perusteella moniammatillisen yhteistyön toteuttamista vaikeutti ajan ja resurssien puute, kun yhteistyötä tehtiin henkilöstöresurssien mukaan ja etenkin sosiaalityöntekijöiden työaika kului akuutimpiin asioihin (Liimatainen 2017, 42-43; Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 40). Haastatteluissa opettajat ja nuorisokodin työntekijät pohtivat, miten he kokevat ajan ja resurssien liittyvän yhteistyön tekemiseen oman työnsä osalta. Opettajat toivat esiin ajan puutteen rakenteellisena ongelmana, kun yhteistyön tekemiseen on varattu vain pieni, riittämätön tuntimäärä viikossa ja työpäivät ovat hektisiä. Opettajien mukaan työpäivän aikana yhteydenotot nuorisokotiin ovat lähinnä akuutista huolesta nousseita nopeita viestejä.

”Siis meil on tosi huonosti aikaa, et meil on varattu viikkoon kaks tuntia YS-aikaa, kaikki loppu on omalla ajalla tehtävää. Et se on vaa niinku semmonen fakta, mikä on... Et siin tavallaan sit ku sais siihen koulupäivän lomaan... Mut et sehän on välillä helpommin ja välillä vaikeemmin järjestettävissä.” (Op1)

”No työpäivän aikana ehkä ne yhteydenotot on aika semmosia lyhyitä et just soitetaan jos on jotain hämminkiä tai joku tilanne päällä. Mut kyllähän sitte työpäivän jälkeen.” (Op2)

”Työpäivät on nyt ollu viime vuosina niin hektisiä... Sanotaanko näin, että ei oo mahdollisuutta lähteä siihen mihkään pidempään neuvotteluun nuorisokodin kans päivän aikana. Joku lyhyt ilmoitus että kantapäät vilkkuen meni tonne ja heilutti puukkoa kädessään että, jos on niinku oikeesti semmonen et mikä pitää saada heti, ni se lyhyesti... Mut kyl muuten se on sitte päivän päätteeks vasta.” (Op3)

Sosiaalityöntekijät nähtiin kiireisinä ammattilaisina, joihin otetaan kouluasioiden tiimoilta yhteyttä vain akuuteissa tilanteissa, koska sosiaalityöntekijöiden tavoittaminen on välillä haastavaa eikä heillä ole aikaa käydä opettajia tai nuorisokodin työntekijöitä tapaamassa. Nuorisokodin työntekijät taas kokivat, että heillä työntekijäresursseja on riittävästi ja aikaa yhteistyölle kyllä löytyy, mutta esimerkiksi asioiden tiedottaminen verkostossa jää usein tekemättä. Ongelman ei nähty olevan ajan puutteessa, vaan työryhmän toiminnassa ja tekemättä jättämisessä. Molemmissa haastatteluissa käytiin asiasta keskustelua opettajien ja nuorisokodin työntekijöiden välillä hyvässä hengessä, suorasanaisesti mutta syyttelemättä.

”Mutta mä en tiä monta...montako nuorta teillä siel on ja monenko kanssa joutuu tekemään päivittäin töitä enemmän kun riittävästi, että mitkä teiän mahdollisuutenne on pitää meitä niinku ajan tasalla.” (Op3)

”Ei tuo oo mahotonta, musta se on toiminukin aikasemmin paremmin et siitä on niinku pidetty kiinni et se on vähä tämmönen et meil on niinku jutut, sitte pidetään, pidetään, sitte jossain kohti vähä niinku unohtuu, tulee uusia juttuja mistä pidetään kiinni.” (Nk4)

Aiempaan tutkimustietoon pohjaten (Hytönen 2012, 55) jos yhteistyön tekeminen on kiinni työntekijöiden aktiivisuudesta, voidaan peräänkuuluttaa vahvempaa esimiehen puuttumista työskentelyyn. Esimiestyö vaikuttaa yhteistyön rakenteisiin ja toteutukseen

merkittävästi, koska rakenteet takaavat sen, ettei yhteistyö ole yhden työntekijän varassa vaan osa toimintakulttuuria. Malo & Saksman (2011, 52) pohtivat tutkimuksessaan ammattilaisten ajan puutetta ja siihen liittyvää kynnystä ottaa toiseen ammattilaiseen yhteyttä, koska ei haluta häiritä muutoinkin kiireistä toimijaa mahdollisesti epäolennaisilla asioilla. Samankaltaista pohdintaa käytiin toisessa ryhmähaastattelussa, jossa nuorisokodin työntekijä pohti, onko jatkuva viestittely esimerkiksi nuoren kouluun lähdöstä opettajien näkökulmasta turhanpäivästä ja aikaa vievää. Keskustelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että kiireestä huolimatta on tiedon välittäminen silti aina tärkeintä.

6.3 Yhteistyötä muulloinkin kuin vain ongelmatilanteissa

Vaikka aika yhteistyölle olisi välillä kortilla, sitä ei tutkimukseen osallistuneiden mielestä tulisi rajata vaan sen sijaan lisätä. Molemmissa ryhmähaastattelussa nousi esiin tarve ja tahto istua alas nuoren, koulun ja nuorisokodin ohjaajien kesken säännöllisesti, ei vain silloin kun nuorella on jokin ongelma. Tämän nähtiin myös olevan nuoren hyvinvoinnin kannalta olennaista, koska jos nuori kokee aina joutuvansa koulupalaverissa kuulemaan negatiivista palautetta, ei nuoren ja aikuisten välille synny luottamusta eikä nuoren motivaatio koulunkäyntiin voi kovastikaan kasvaa. Myös sosiaalityöntekijöihin oltiin enemmän yhteydessä vasta silloin, kun huoli nuoresta kasvoi suureksi. Liimatainen (2017, 42-43) toi esiin haastattelemiensa sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden kokevan roolinsa koulupalaverissa jopa melko mitättömänä, jos ongelmia koulunkäynnissä ei ole. Toisessa kyselyvastauksessa vahvistettiin tätä ajatusta, kun sosiaalityöntekijä kertoi tekevänsä koulun kanssa yhteistyötä yleisimmin nuoren koulunkäyntiongelmien tiimoilta.

Kaiken kaikkiaan, kun haastateltavia pyydettiin pohtimaan missä tilanteissa he yhteistyötä tekevät, lähes poikkeuksetta keskustelu liikkui ongelmatilanteissa. Lisäksi koettiin, että nuoren haasteita ei kyetä riittävästi ennakoimaan, jos yhteistyö tapahtuu vain vasta ongelmien kasvettua vaikeiksi. Kehittämisehdotukseksi nousikin säännöllisemmät, vähintään lukukausien alussa pidettävät koulun, nuoren ja nuorisokodin yhteiset ”koulupalaverit”, joissa käytäisiin läpi kuulumisia ja nuoren onnistumisia.

”Sitte vähä niinku ollaa tekemisissä, ku menee homma vähä niinku suohon --- että tulee sitä negatiivista ehkä vähä sitte, aina niissä merkeissä tavataan. Että emmä tiää oisko siinä sit joku semmonen, että olis tietynlainen säännöllinen sitte, tavattais vaikka ei oo mennykään huonosti.” (Nk4)

”Ehkä liian useesti puhutaan siitä että mitä nuoren pitäis vielä tehdä. Me unohdetaan se, et mitä kaikkea hän on jo saanut aikaiseksi... Et liian harvoin tuodaan julki se et mitä on saatu aikaseksi niis palaverieissa. Aina vaan sitä et mitä pitäis vielä, mitä pitäis...” (Op3)

”Nykyään puhutaan siitä ennakoimisesta ja reagoimisesta, ettei vaan niinku, et ku asiat on jo huonosti. Ni tää on kyllä aika paha tilanne kyllä siinä, että pitäis kyllä niinku olla ajoissa mielummin ku sitte että reagoidaan vaan tapahtuneeseen.” (Nk4)

Palavereiden ja yhteydenottojen ohella haastateltavat kokivat, että henkilökohtaisesti arjessa tapaaminen edes ohimennen on merkittävää – niin työntekijöiden kuin nuorten kannalta. Aiemman teorian tiedon perusteella henkilökohtainen tapaaminen ja työntekijöiden tuttuus vahvistavat yhteistyön tekemistä muun muassa madaltamalla yhteydenottamisen kynnystä ja luomalla yhteistyöilmapiiriä (Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 40; Karvinen 2013, 53). Tämä kokemus välittyi myös haastatteluissa. Nuorisokodin ohjaajat kertoivat mielellään käyvänsä välillä koulussa kuljettamassa nuoria tai näiden koulutehtäviä, koska samalla voi vaihtaa kuulumisia tutun opettajien kanssa ja saada konkreettisen kuvan nuorten kouluympäristöstä. Lisäksi koulun alueella vierailun ajateltiin viestivän nuorille, että aikuiset välittävät ja hoitavat heidän asioitaan.

”Se on muuten oikeesti ollu tosi hyvä, et on välillä päästy käymää siel koulussa, et näkee oikeesti konkreettisesti sen ympäristön, et tuolla ne nyt on.” (Nk2)

”Must se on kiva aina pari kertaa viikos pyörähtää siel koulus --- näkee vähä opettajia ja voi jonku sanasen vaihtaa sielä täällä et se on mun mielest semmost tärkeet. Ehkä siin on myöski se, että ne lapset tietää että me ollaa niinku yhteyksissä ja me mennää tarvittaessa sinne koululle ja me niinku ollaa siinä sellasia, välillä niinku tulkkeja ja asianajajia ja mitä kaikkee että se on must niinku tärkeetä.” (Nk1)

6.4 Keskustelu salassapitoa tärkeämpää – maalaisjärkeä käyttäen

Verkoston sisäisestä yhteydenpidosta keskusteltaessa esiin nousi toive avoimemmasta keskustelusta, samalla kun haastateltavat pohtivat salassapitovelvollisuuksien vaikutusta avoimuuteen. Sekä opettajat että nuorisokodin työntekijät totesivat keskustelussa, ettei salassapitoon liittyvät asiat ole täysin selviä ja esimerkiksi koululla ei tiedetty, miten paljon tietoa he voivat sijoitetusta nuoresta saada. Kaikissa tapauksissa ei myöskään tiedetty, onko nuorisokodin rajaamassa tiedonannissa kyse salassapitovelvollisuudesta vai tiedottamisen kulttuurista. Hännikäisen (2013, 47-48) haastattelemat koulukuraattorit kokivat koulun jäävän verkoston tiedonjaossa ulkopuolelle ja tämän koettiin olevan tasa-arvo kysymys, kun koululta haluttiin tietoa olematta kuitenkaan valmis sitä jakamaan koulun puolelle. Tällaista vastakkainasettelua ei keskusteluissa noussut, mutta esiin tuli samainen kokemus riittämättömästä tiedonsaannista liittyen oppilaiden käytökseen ja esimerkiksi lääkitystietoihin, joiden toisaalta koettiin olevan nuoren henkilökohtaisia ja salassa pidettäviä asioita. Haastatteluissa ei siis varsinaisesti ollut havaittavissa Hännikäisen (2013) esittämiä epätasa-arvon kokemuksia, mutta koululla selkeästi kaivattiin lastensuojelun puolelta enemmän tietoa etenkin haastavista oppilaista. Esimerkiksi oppilaan oireilun katsottiin vaikuttavan merkittävästi koulupäivään (myös koko luokkaryhmään) ja siksi etukäteinen tieto nuoren voinnista on opettajille tärkeää. Näin ajateltiin myös aiempien tutkimusten perusteella (Malo & Saksman 2011, 47-48; Parkkonen-Manninen 2014, 37). Lisäksi haastatteluissa pohdittiin uusien oppilaiden (sijaishuoltolaitokseen sijoitettavien uusien nuorten) heikkoja lähtötietoja kouluhistorian suhteen, minkä vuoksi koulun on vaikea varautua uuden oppilaan tuloon. Joskus aiemmista kouluista tulevat tiedot kulkivat uuteen kouluun hitaasti, sijaishuoltolaitoksen kautta, tai tietoja ei kattavasti edes saatu.

”Tosin mä oon kyl välillä miettiny et miten salassapitovelvollisuuskin, mitä asioita se rajottaa niinkun et mitä te [nuorisokoti] ette voi meille kertoa ja mitä te voitte kertoa ja mitä me voidaan kysyä et... Niin minkä tyypistä vaik käyttäytymistä sillä lapsella tai nuorella on... Tai mitä hänelt voi niinku odottaa et onko vaikka väkivaltasuutta tai jotain tämmöst ni mun mielestä semmoset on hirmu oleellisii tietoja meiän tietää mut sit että mitä me saadaan tietää ni se on sit toinen kysymys... Josta en itse ainakaa oo ihan täysin kartalla.” (Op2)

”Mä en tiä mikä on salassapitoo ja mikä on vaan toimintatapa sitte, eri kulttuurit on eri paikoissa... Vaik lääkitykset ja kaikki tämmöset. Ni on sillee et koulu ehkä tarttis aina tietoo ku se muuttuu tai edes vaik kuukauden kuluttua... Mutta sehän on kuitenkin sit semmonen et eihän periaattees tän ikäsen ois ees pakko kertoa mitä se syö ees huoltajalle.” (Op1)

”Toki just tää itsemääräämisoikeus siitä, et ei kaikkee laiteta eteenpäin mut kyl se monesti tuntuu vähä semmoselta... Tulee semmonen negatiivinen sävy siihen et ei saa, ei sais sanoo, tai et tulee just se, et tuntuu et se häiritsee sitä yhteistyötä ja sitä ehkä sen nuoren edun niinku toteutumista.” (Nk1)

Haastattelussa ja kyselylomakkeessa pyydettiin osallistujia kertomaan miten he kokevat salassapidon yhteistyön kannalta: milloin he ovat kokeneet salassapidon haittaavan yhteistyötä ja milloin se on kenties ollut nuoren etu. Lain näkökulmasta sekä lastensuojelulaki (13.4.2007/417: 11§) että perusopetuslaki (21.8.1998/628: 41§) kannustavat viranomaisten ja ammattilaisten kesken sellaisten tietojen jakamiseen, jotka tukevat palveluiden ja tuen järjestämistä. Usein eri ammattiryhmien välistä yhteistyötä kuitenkin vaikeuttavat juuri salassapidolliset velvoitteet (Crawford 2012, 100). Vaikka salassapitoasiat vaikuttivat myös haastateltavien mielestä hankaloittavan tiedonsaantia, usea osallistuja toi esiin, että salassapitoasioita voi ja tulee ajatella maalaisjärjellä, eikä sen tulisi estää nuoren edun mukaista keskustelua verkoston sisällä. Työskentelyssä kyse on kuitenkin nuoren tukemisesta ja asiat ovat yhteisiä. Lisäksi koettiin, että verkoston sisällä on riittävästi luottamusta siihen, että nuoresta jaettu tieto ei ajaudu väärään paikkaan eikä ole nuorelle haitallista, vaan jokainen ammattilainen käyttää harkintaansa siinä, miten tietoa käyttää.

”Mut tää on maalaisjärjellä ajateltavii juttuja noi salassapitojutut että, et kyl nyt ainaki ite pystyy ihan... Oon varmaa rikkonukin sitä, mutta niinku ihan justinsa kaikkien hyvän puolelta tai niinku et se hyödyttää kaikkia. Mä koen niinku luottamusta et jos mä nyt sanon opettajalle jostain niin se ei lähe siitä niinku... opettaja ei sano sitä eteenpäin kellekään luokkalaiselle tai se ei kuulu minnekään et siin tulee niinku harmia sille oppilaallekaan.” (Nk3)

”Mä en oo kokenu sitä et se on ongelma se tota salassapitovelvollisuus, jos puhutaan ihan näistä kouluasioista.” (Nk4)

”Asiat, jotka koskevat lasta, ovat yhteisiä ja niistä tulee puhua avoimesti lapsen edun mukaisesti lapsen kehityksen tueksi.” (St1)

”Ite oon kans huomannu tossa arkityössä, et se kyl aiheuttaa sellasta vähä haastetta et just siinä ku täytyy hirveesti miettiä sitä, että mikä on just sitä oleellista tietoa minkä voi antaa eteenpäin, ja minkä verran sitä täytyy miettii” (Nk2)

Salassapitovelvollisuutta ei siis rakenteena nähty esteenä yhteistyölle, ongelma vaikutti enemmänkin piilevän henkilökohtaisessa tiedonjakamisen kulttuurissa ja haasteellista oli myös salassapitovelvollisuuksien epäselvyys. On kenties ollut tilanteita, joissa nuoren asioista olisi voitu keskustella avoimesti, mutta haasteena on ollut epävarmuus siitä, onko tiedonjako siinä tilanteessa sallittua. Karvinen (2013, 37) viittasi tutkimusaineistonsa perusteella vaitiolovelvollisuuteen tukeutumisen olevan nimenomaan asenteellinen ongelma yhtä paljon kuin rakenteellinen haaste. Haastateltavat eivät vaikuttaneet kokevan tätä huonon asenteen ongelmana vaan enemmänkin tiedottomuutena ja epävarmuutena.

6.5 Vastuualueet: kuka hoitaa koulukunnotonta nuorta?

Ryhmähaastatteluissa keskusteltiin runsaasti siitä, mitä vastuualueita toimijat kokivat tällä hetkellä hoitavansa ja miten he näkivät vastuut kolmen ammattiryhmän verkostossa. Vastuualueista keskustelu liittyi vahvasti kysymykseen siitä, kuinka hyvin verkoston jäsenet tuntevat toistensa työnkuvaa. Koulun opetusvastuu esimerkiksi oli selkeä - sekä opettajat itse että nuorisokodin henkilökunta kokivat opetuksen ja kouluasioiden dokumentoinnin olevan opettajan ensisijainen (ja osittain ainoa) vastuu. Opettajien kokema selkeä rooli opetuksen, koululäsnäolojen seurannan ja Wilman päivittämisen hoitamisessa erosi jonkin verran Erkkilä-Wahteran (2015, 50-51) tutkimuksessa nousseista kokemuksista opettajan roolin laajentumisesta sosiaalityöntekijäksi ja poliisiksi. Vaikka opettajat kokivat tehtäväkseen pääsääntöisesti opetukseen keskittymisen, puheista kuului myös riittämättömyyden tunnetta nuoren kokonaisvaltaiseen tukemiseen koulutoimen riittämättömien resurssien vuoksi. Opetusvastuu pois laskien muu nuoren tukeminen painottui nuorisokodin ja sosiaalityöntekijän vastuualueelle. Nuorisokodilla ajateltiin olevan suurin vastuu käytännön tuesta, sosiaalityöntekijän järjestäessä ja valvoessa tukitoimia.

”Mä koen et tosi hyvin on aina säilyny ne jokasen toimijan niinku vastuualueet että, et kukaan ei sillain niinku ylitä sitä omaansa vaan et me niinku koulussa pidättäydytään kouluasioissa ja teil on sitte nuorisokodissa semmonen kasvatuksellinen näkökulma vahvempi ja mun mielestä selkee...hyvin selkeet semmoset niinku toimintarat, tai miten sen sanois, jokainen tietää omat vastuualueensa ja pitäytyy niissä mun mielest hyvin.” (Op3)

”Ja sit taas meiän vastuulla on niinku se koulunkäynnin mahdollistaminen ja se niinku siinä tukeminen hyvin voimakkaasti... Meiän tehtävä on pyrkiä siihen että jokin sais sen luokka-asteen niinku suoritettua, niillä avuilla ku sitte on varustettu... Ja niinku huolehtii siitä että se koulunkäynti niinku täältä on mahdollista tai juurikin ottaa vastaan sit se et jos ei pysty siihen koulunkäyntiin ni sit hoitaa mahdollisesti sitä kontaktia johonki hoitotahoon sitte, psykiatrian puolelle tai mitä se nyt sit ikinä onkaan. Ja sit toki niinku se yhteistyön pitäminen. Ja sit koulun vastuulla on sit se opettaminen.” (Nk1)

[Vastauksena edelliseen puheenvuoroon:] *”Nii, niinku meil ei oikeestaan oo muuta ku se. Mut sit tulee just nää kunnan rajat et ei oo paikkoja, ei niinku kertakaikkiaan mahu mihinkään semmoseen mikä parhaiten tukisi...” (Op1)*

”Järjestää lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti lapsen tarvitsemat palvelut ja seurata niiden toteutumista.” (St1)

”No sosiaalityöntekijänä on loppujen lopuks aika kaukana yleensä. Et ei se niinku siinä arjessa oo niinku käytännössä... Ja he on hieman ruuhkaisia, ainaki jossain kaupungeissa, riippuu tietenki kotikunnasta.” (Op1)

Yhteistyön tekemisen käytännössä nähtiin olevan koulun ja nuorisokodin vastuulla, kun taas sosiaalityöntekijän nähtiin olevan kauempana palveluiden järjestämisvastuunsa kanssa. Myös Parkkonen-Mannisen (2014, 44) haastatteleminen opettajien näkemyksen mukaan kasvatuskumppaneina sijoitetun lapsen asioissa toimivat sijaisvanhemmat ja koulun muu henkilökunta: sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijää ei kukaan haastatelluista laskenut kasvatuskumppaniksi. Toisessa kyselyvastauksessa taas tuotiin esiin, että lastensuojelulaki (LsL 13.4.2007/417, 52§) velvoittaa sosiaalityöntekijää tekemään yhteistyötä sijaishuoltoapaikan kanssa sijoitetun nuoren asioissa. Tämän perusteella sosiaalityöntekijän vastuulla olisi ylläpitää yhteistyötä vähintään nuorisokodin kanssa nuoren koulunkäyntiin liittyen. Hytösen (2012, 53) mukaan sosiaalityöntekijät ovat useimmiten yhteistyön koordinaattoreita, Liimataisen (2017, 63) mukaan sosiaalityöntekijät ajattelevat koordinoivansa nuoren koulunkäyntiä. Sijoittajakunnan eli sosiaalitoimen velvoite on tukea sijaishuoltoapaikkaa lapsen tarvitseman sijaishuollon toteuttamisessa (Saastamoinen 2010, 99). Aineiston perusteella nämä eivät kuitenkaan käytännössä toteudu sosiaalityöntekijöiden toimesta, vaan yhteistyö ja nuorten koulunkäynnin tukeminen koordinoituneen tapahtuu todellisuudessa sijaishuoltoapaikan ja koulun välisenä toimintana.

Vastuualueista keskusteltaessa ryhmähaastattelussa nousi useasti kysymys siitä, kuka määrittelee nuoren koulukuntoisuutta ja toisaalta kuka ottaa vastuun huonovointisesta

nuoresta, jota ei voida riittävästi auttaa koulussa tai nuorisokodilla. Lastenpsykiatri Puustjärven mukaan (2017, 38, 40) koulukuntoisuutta tulee arvioida yhteistyössä, koska kukaan yksi toimija ei voi sitä määritellä eikä esimerkiksi koululla voida päättää opetuksen eväämisestä etukäteen nuoren koulukuntoon vedoten. Puustjärvi (2017, 42) pohtii lääkärin roolia ja sairausloman mahdollisuutta huonovointisen oppilaan kohdalla. Haastattelussa nousi kuitenkin esille kysymys siitä, kuka tekee ja mitä sellaisen nuoren puolesta, kelle ei myöskään saada apua nuorisopsykiatrian puolelta – yrityksistä huolimatta.

”No mitäs nyt sitten, jos tapahtuu joku ylilyönti tääl koulussa, ja hän aiheuttaa jonku ongelman itselleen, oppilaille, aikuisille? Ja sitte mä kaivan sen paperin, jossa lääkäri sanoo et hän on tietonen siitä, et pitäis saada apua. Mikäs on lääkärin vastuu? Jos paperissa, jossai Wilma viestissä lukee, et lääkäri on sitä mieltä et apua pitäis saada, mut se on pitkä prosessi... ja poika käy kuitenkin koulua... ja sitte tapahtuu joku ylilyönti. Kukas ottaa vastuun?” (Op3)

”Ja sit kun ei oo kauheen hoitomyönteinen ni ei pysty sitäkään kautta lähtee sitä niinku viemään eteenpäin et ois jossain sitte vaikka jollain sairaalakoulujaksolla jossain kohtaa tai muuta.” (Op1)

Vakavasti oireilevan nuoren ongelmatilanteita koulussa on ratkaistu yhdessä nuorisokodin ja koulun kanssa niin, että nuori on kotikoulussa aina niin kauan, että tilanne rauhoittuu eikä nuoresta ole koulussa uhkaa. Tämä on väistämättä tilapäinen ratkaisu akuuttiin ongelmaan, mutta kuten haastattelutilanteissa pohdittiin, pidempiaikaista ratkaisua huonokuntoisen nuoren koulunkäynnin tukemiseksi ei tunnu löytyvän. Oireilevan nuoren koulupäivän keskeytyksen arvioinnin katsottiin olevan ensisijaisesti opettajan vastuulla, nuorisokodin vastuulla oli arvioida aamulla, onko nuori kouluunlähtökunnossa. Keskustelua käytiin myös siitä, miten paljon nuorelle itselleen voi ja tulee antaa vastuuta päättää, kykeneekö hän koulutyöskentelyyn.

”Ja sit mä koen et se toimii kauheen hyvin et jos tulee just joku tilanne, vaikka jotain uhkaavaa käytöstä tai muuta, ni sit ku teille soittaa niin te reagoitte siihen --- tartutte niinku heti siihen hommaan ja sit tavallaan niinku iteltä vähä sitä vastuuta menee et sit voi keskittyä taas muihin ja... Et on ilmottanu asiasta ja se on teillä tiedossa ja te hoidatte eteenpäin --- Et siihen niinku puututaan sillain asianmukasella vakavuudella ja seuraamukset on semmoset niinku järkevät. Sen olen kokenut ainakin hyväks.” (Op2)

*”Ja sit on viel nää lapset itse jotka saattavat yhtäkkii päättää, et eiku tänään mä ha-
luunki kouluun ja periaatteessa jos hän on nyt sillai hyvävointinen ja muuta niin, ei-
hän me voida muuta, kun viedä kouluun...” (Nk1)*

*”No kyllä se informoiminen että onko se nuori missä kunnossa... Et jos se on ihan
mahotonta se oleminen ja tommosta, et ei sitä viedä sitte kouluun... Ja sitte jos on
ihan ok ni sit yritetään saada se sinne kouluun... Mut sitte taas ku tulee yhteydenottoja
[koululta] ja tämmöstä ni sit reagoidaan niihin. Ja plus sitte tota et me yhdessä sovi-
taan niitä asioita, jotta meil on niinku joku suunnitelma sen pojan suhteen ja mitä me
yritetään tehdä ja mikä sil on. Ja sit ku tulee läksyjä ni koitetaa niissä tehdä... Tukea
mahollisimman monipuolisesti sitte sitä koulua muuten...” (Nk4)*

Vastuualueiden koettiin olevan melko selkeät: koulu opettaa, kontrolloi nuoren koululäs-
näoloa ja informoi nuorisokotia, nuorisokoti tarjoaa nuorelle tasapainoisen kasvuympä-
ristön ja tukee nuoren koulunkäyntiä, samalla informoiden koulua nuoren voinnista. So-
siaalityöntekijöiden nähtiin olevan järjestäjän ja valvojan asemassa, myös sosiaalityönte-
kijöiden mielestä. Ratkaisemattomaksi jäi se, kuka on vastuussa koulukunnottoman nu-
oren auttamisesta. Terveystieteellisen puolen puuttuminen tästä opinnäytetyöstä ei mah-
dollista laajempaa pohtimista siitä, mikä vastuu esimerkiksi nuoren lääkärillä on, mutta
moniammatillisen yhteistyön kannalta kehittämiskohteeksi voisi nostaa laajemman ver-
koston osallistamisen nuoren koulunkäynnin tukemiseen.

Yhtenä tutkimusongelman lähtökohtana oli huoli siitä, etteivät sosiaalityöntekijät ole riit-
tävän tietoisia kunnan koulutoimen resursseista sijoittaessaan nuorta pienessä kunnassa
sijaitsevaan laitokseen. Nuorisokodilla koettiin haastatteluiden perusteella, etteivät sosi-
aalityöntekijät ole oikein selvillä kunnan koulutoimen koosta ja resursseista. Liimataisen
(2017, 62-63) haastattelemat sosiaalityöntekijät painottivat koulun vastuuta nuoren tuke-
misessa niin, ettei sijaishuoltopaikkaa tarvitsisi vaihtaa koulunkäyntivaikeuksien vuoksi
vaan koulu vastaisi nuoren tarpeisiin. Koulutoimi ei kuitenkaan voi olla varautunut vas-
taamaan tarpeisiin, jos keskustelua uusien oppilaiden koulunkäyntivaikeuksista ei käydä
ja haastavia oppilaita saapuu ”yllättäen” ilman kattavia taustatietoja. Liimataisen (2017,
63) tutkimuksessa tuotiin esille sosiaalityöntekijän vastuuta kartoittaa nuoren koulutuen
tarve riittävän hyvin ennen sijoituspaikan valintaa. Mutta jos keskustelua koulujen ja so-
siaalityöntekijöiden välillä ei ole, miten tämä voisi toteutua?

6.6 Kotikoulu: sitä ei saisi olla, mutta miten sitä parannetaan?

Ryhmähaastattelujen sisällönanalyysi nosti selkeästi esiin yhden kehittämiskohdan yli muiden: kotikoulusysteemin sujuvoittaminen. Kotikoulu -konsepti ei kuulunut haastattelun teemaan eikä haastattelija sitä nostanut esille, joten aihe lähti spontaanisti haastateltavista. Keskustelu molemmissa ryhmissä painottui siihen, että voimassa oleva kotikoulusysteemi on epävirallinen eikä sitä ”saisi olla”, kotikoulusysteemin laillisuutta ja eettisyyttä kyseenalaistettiin. Apulaisoikeuskansleri Jonkan (2005, 1) laatiman selvityksen mukaan Suomessa on jo pitkään ollut puutteita huostaanotettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin järjestämisessä. Koulutoimen riittämättömät valmiudet vastata moniongelmaisten lasten ja nuorten tarpeisiin sekä opettajien väsymys jatkuviin haasteisiin on selvityksen mukaan ajanut kouluja lähettämään oppilaita kotikoulujaksoille, jolloin opetus on jäänyt lastensuojelulaitoksen hoidettavaksi. Apulaisoikeuskanslerin näkemys ratkaisusta ongelmaan oli muun muassa sosiaalitoimen ja koulutoimen yhteistyön lisääminen, kattavampi selvitys nuoren koulunkäynnistä ennen sijoitusta sekä ammattilaisten vastuualueiden selkiyttäminen. (Jonkka 2005, 4-5, 8-9.)

Vaikka haastatteluissa kotikoulutoiminnan todettiin olevan ”väärin”, kotikoulun käyttämisen ajateltiin olevan väistämätön fakta ja sitä haluttiin kehittää yhtenä käytännön keinona haastavien nuorten kanssa selviämiseksi.

”Kuinkas lainmukainen se kotikoulusysteemi on? Nuori voi joutua sijoitukseen sen takia, et hän ei käy koulua, vaik sit ku hän mokaa ni hän ei pääse kouluun...” (Op3)

”Siis se [kotikoulu] on fakta. Ei sitä pysty kiertää vaikka kuinka jotku isot miehet tuolla puhuis et pitää käydä koulussa ni ei ne käy. Et siihen ei vaa oo ratkasuu.” (Op1)

”No aika helppoahan se on laittaa sillä tavalla et ilmottaa et nuori on sairas... Anotaan se...tai sairaslomaahan ei tarvii anoa koska sehän on anomattakin selvää et sairas nuori ei oo koulukuntoinen.” (Op3)

”No mä ainaki itse haluaisin paremmin noi kotikoulujaksot jotenki ohjeistaa teille [nuorisokodille] et ne välillä tuntuu et teille vaa niinku antaa jonku kirjapinon et tekkää, sinne on merkattu tehtävät, et se on tosi semmosta nopeeta. Ja sitte te ootte vaa niinku siellä...joudutte tarpoo niitä tehtäviä läpi ja ei oo kunnan ohjeistusta. Etenki jos on pidempi semmonen kotikoulujakso tiedossa, ni ehkä pitäis oikeesti istuu kunnolla alas ja käydä niitä läpi ja et te saisitte paremmat ohjeistukset” (Op2)

Keskustelua käytiin siitä, millaisia kotikoulutehtäviä nuorten kanssa voidaan nuorisokodilla tehdä, miten sekä nuorisokoti että koulu pysyvät oppilaan suoritusten tasalla, kun koulutehtäviä tehdään kahdessa paikassa. Opettajat ajattelivat voivansa tarjota tehokkaampia kotikoulupaketteja selkeine tehtävineen ja nuorisokodilla ajateltiin valinnaisaineiden suorittamisen olevan yksi helppo tapa kerätä koulusuorituksia. Lisäksi haastateltavat pyrkivät yhdessä pohtimaan, miten kotikoulupäivistä ilmoitetaan oppilastietojärjestelmä Wilmassa, jossa ”kotikoulu” vaihtoehtoa ei ole. Toisessa haastattelussa toivottiin tietojärjestelmää kehitettävän käytännönläheisemmäksi, jotta saataisiin vaihtoehto kotikoulun dokumentoinnille. Käytännössä keskustelu siis pyöri ongelmaisen systeemin kehittämässä, koska muuta keinoa haastavien nuorten koulusuoritusten saamiseksi ei koettu löytyvän.

Molemmissa ryhmähaastattelutilanteissa kuitenkin päädyttiin keskustelemaan myös siitä, voisiko epävirallisen kotikoulusysteemin korvata opetuksen järjestämisellä nuorisokodilla. Opettajat ja nuorisokodin henkilökunta totesivat kunnan alueella sijaitsevan suhteellisen suuren määrän lastensuojelulaitoksia, mikä heidän kokemuksestaan tarkoittaa suurta määrää erityistä koulutukea tarvitsevia nuoria. Koulutoimen koko koettiin riittämättömäksi ajatellen erityisnuorten määrää ja kysymykseksi nousi, miksei kunta voisi järjestää lastensuojelunuorille tukea opetuksessa myös koulun ulkopuolella. Haastateltavat pohtivat käytännössä koulun henkilökunnan mahdollisuuksia jalkautua osa-aikaisesti nuorisokodin tiloihin opettamaan niitä nuoria, jotka eivät kykene opiskelemaan kouluympäristössä. Molemmissa ryhmissä pohdittiin, että tätä ehdotusta on jo kuntatasolla käsitelty, mutta siitä ei pitkän odottelun jälkeen vaikuta löytyvän auttavaa oljenkortta kyseiseen pulmaan. Keskustelut päättyivät siihen, että kotikoulusysteemiä pyritään toteuttamaan paremmin tiedottamalla puolin ja toisin, kunnes muunlaisia ratkaisuja saadaan. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa ei kotikoulua mainittu, mikä kenties kertoo siitä, etteivät he ole käytännössä tietoisia kotikoulusysteemin olemassa olostai eivät koe, että moniammatillisen verkoston tulisi siihen paneutua.

6.7 Yhteistyöilmapiiri – luottamus toisen arviointikykyyn

Aiemmissa moniammatillisen yhteistyön tutkimuksissa käsiteltiin yhteistyöilmapiirin vaikutusta moniammatillisen yhteistyön tekemiseen muun muassa avoimuuden, keskinäisen arvostuksen ja luottamuksen osalta (Karvinen 2013, 38-39, 41; Kuuskeri 2013, 33-39; Ström-Ripatti & Rissanen 2013, 38). Ryhmähaastatteluissa ja kyselylomakkeessa pyydettiin osallistujia pohtimaan mitä he edellyttäisivät verkoston jäseniltä avoimen, luottamuksellisen ja arvostavan yhteistyöilmapiirin luomiseksi. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa korostui tärkeys antaa jokaiselle puheenvuoro niin, että jokaisen verkoston jäsenen ideoita hyödynnettäisiin yhteisten asioiden pohdinnassa. Myös Hännikäisen (2013, 50) mukaan moniammatillisen asiantuntijuuden hyödyntäminen nähtiin yhteistyöilmapiirin kannalta olennaisena, pelkkä toisen kuuleminen ei siis riitä. Haastatteluissa tärkeinä asioina esiin nousivat muiden ammattitaidon arvostuksen lisäksi luottamus toisen arviointikykyyn vaikeissa tilanteissa.

”Moniammatillisessa yhteistyössä jokaista sen jäsentä tulee kuulla ja pohtia asioita myös hänen ehdottamasta näkökulmasta.” (St 2)

”---myös niinku luotatte opettajan arviointikykyyn, että...siin ei tarvii sit niinku ruveta enää pohtii et onks tää nyt oikeesti vakava tilanne vai ei.” (Op2)

Yhteistyöilmapiiri kaiken kaikkiaan koettiin positiiviseksi. Aiempien tutkimusten (Hännikäinen 2013 50; Karvinen 2013, 43) esittämää kokemusta hierarkiasta, valtasuhteista ja epätasa-arvosta ei tullut esiin haastattelu- tai kysymysaineistossa. Ryhmähaastatteluihin osallistuneet kokivat kaikkien verkostoon kuuluvien olevan saman vaikean asian äärellä toisiaan tukien, tittleiden ei koettu olevan missään merkittävässä asemassa. Ilmapiirin merkitys haastateltavien mielestä korostui yhteispalaverissa - myös nuoren näkökulmasta. Kuten yksi opettaja totesi, huutamalla ei maailmaa pelasteta (Op3).

”Mä en oo ollu yhdessäkään palaverissa, en nuorisokotien tai sosiaalitoimen kanssa, jossa ilmapiiri olis lämmennyt ja olis oltu vihasia... Vaan kyl joka kerta on pystytty puhumaan asiallisesti, vaikeistakin asioista. No se on tietysti sen nuoren kannalta, et hän näkee, että hänelle ei rähjätä eikä huudeta.” (Op3)

”Musta me vähä tuetaan toisiamme, tai että tuetaankin toisiamme siinä, että mistä me alotetaan aamulla, te jatkatte ja me jatketaan illalla ja... Kaikki on vähä samassa veneessä ja se on kaikkien etu et sitten hommat toimii ja menee eteenpäin.” (Nk4)

Yhteistyöilmapiirin nähtiin liittyvän myös siihen, että jokainen toimija hoitaa omat vastualueensa astumatta toisen varpaille. Aineiston perusteella verkostossa suurimmaksi osaksi luotetaan siihen, että jokainen hoitaa oman työnsä. Sosiaalityöntekijät vastaustensa perusteella luottavat koulun ja nuorisokodin huolehtivan nuoren koulunkäynnin tukimuodoista ja toteutumisesta käytännössä. Sosiaalityöntekijä nosti vahvuutena esiin moniammatillisesti asioista sopimisen, joka toimii hyvän yhteistyöilmapiirin ansiosta. Myös opettajat kokivat, ettei yhteistyöilmapiirissä ole valitettavaa, koska asioista juuri kyetään rauhassa keskustelemaan ja sopimaan.

Avoimuus yhteistyössä ei ole pelkästään avointa keskustelua ja tiedonjakoa, vaan myös avoimuutta toisten (eriävillekin) mielipiteille, vaikka itse kokisi jo tietävänsä oikeat vastaukset (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 111). Haastavien ja moniongelmaisten nuorten kanssa työskennellessä moniammatilliset näkökulmat ja ratkaisuvaihtoehdot korostavat merkitystään, etenkin kun jokainen yksittäinen toimija on jo keinonsa kokeillut. Tällöin avoin ja toisia arvostava verkosto tuo tukea jokaisen työhön. Haastattelu- ja kyselyaineiston perusteella toimiva ja luottamuksellinen yhteistyö, jossa puhalletaan yhteen hiileen, on omiaan tukemaan jokaista työntekijää ja myös nuorta itseään.

”Kaikki keinot ja kortit on kokeiltu ja käytetty, emmä tiedä onks siihen mitää niinku... Sitä se on varmaan semmosta keskinäistä luottamusta... Sitä tarvitaan.” (Nk1)

6.8 Nuoren etu moniammatillisessa yhteistyössä

Sijoitetut nuoret olivat tämän moniammatillisen yhteistyön kehittämisen keskiössä. Yhtenä haastattelu- ja kyselylomakekysymyksenä pyydettiin osallistujilta ajatuksia siitä, miten nuoren etu pidettäisiin yhteistyön keskiössä. Nuoren aidon kuulemisen ja nuorelle asioista kertomisen katsottiin olevan asioita, joilla nuori voidaan pitää yhteistyössä mukana. Ryhmähaastatteluissa keskusteltiin paljon siitä, että nuoret eivät aina itse ole haluk-

kaita yhteistyöhön, mutta heitä tulisi silti kannustaa aktivoitumaan omissa asioissaan. Sosiaalityöntekijät näkivät nuorten osallisuuden ja aikuisten puolelta sinnikkään kannustamisen yhteistyöhön tärkeinä verkoston tehtävinä.

”No nuori mahdollisimman paljon mukana niissä tapaamisissa ja hänen näkemyksensä kuuluville.” (Op2)

”Ite näkis sen et vaikka sille nuorelle ei voi antaa sitä päätäntävaltaa näistä asioista hirveen pitkälle ni just niinku nimenomaan se että se saa ne asiat oikeesti tiedoksi itselleen ja tietää missä ollaan menossa” (Nk2)

”Nuorta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan. Nuorta houkutellaan työskentelyyn eikä luovuteta liian nopeasti, jos nuori ei ole yhteistyössä.” (St1)

”Nuoren edun on oltava koko ajan moniammatillisen yhteistyön keskiössä ja nuori mukana oman asiansa edistämisessä. Nuorella tulee olla tunne, että hän tulee kuuluksi ja että hänen kertomallaan on merkitystä. Jokaista nuorta tulee auttaa yksilöllisesti.” (St2)

Koulunkäyntiä tukevan yhteistyön kannalta tärkeäksi koettiin myös tavoitteiden asettamisen nuoren ymmärtämällä tavalla, jotta koulusuoritukset eivät tuntuisi nuoresta mahdottomalta. Tavoitteista haluttiin tehdä yhteisiä ja selkeitä, jotta yhdessä työskentely nuoren hyväksi olisi nuorenkin mielestä eteenpäin vievää. Määttä (2007, 48, 52) pohtii yhteistyön draivin lähtevän juuri siitä, että työllä on selkeät konkreettiset tavoitteet sekä nähtävä hyöty asiakkaalle. Tähän liittyi myös haastateltavien ajatus siitä, että nuorta voidaan motivoida koulunkäyntiin hänestä itsestään lähtevien tavoitteiden asettamisella, kannustamisella ja aidon positiivisen palautteen antamisella. Palaverin nähtiin olevan paras tapa selventää nuorelle häneltä vaadittavia asioita, aikuisten vastuita ja asetettavia tavoitteita. Ammatillaiset asettuivat paljon nuoren asemaan pohtiessaan työskentelyään ja kokivat, että palaverit voivat olla nuorelle hyvinkin jännittäviä ja ikäviä tilanteita, siksi positiivisuutta ja kannustavaa otetta palavereissa haluttiin lisätä.

”Pitäis olla se alkuvuoden palaveri tavallaan mis sovitaan niinkun pelisäännöt sille hommalle et mitä tehdään, kenen vastuul on mitäkin, ja myös mikä tän lapsen vastuu on ja mikä niinku on... Et mitkä on ne omat haasteet et pystyiskö siinä kohtaa jo vähän niinkun miettimään niitä yhdessä. Se on ainaki semmonen hetki millon niitä [nuoria] on hyvä sit niinku pitää mukana ja ehkä sit jos on paljon niitä kotikoulu- tai tämmösiä tehtäviä täällä tehtäväksi niin sitte aina hetkittäin koittais vähäks aikaa istuu alas tai kattoo missä mennään... Ja et mitä sulta vaaditaan, mitä pitää tehdä seuraavaks, et se

ei oo semmonen kaaos. Must tuntuu et meidän lapsil on helposti semmoi olo että mä en pysty.” (Nk1)

”En tiä tulisko se sitte jotenki tavoitteiden kautta et jos meil olis niinku yhteiset tavoitteet kuitenkin jotenki määritelty ni sit vois saada nuoriki sitä et jos hänki sitoutuis vähä niihin” (Nk4)

”Tavoitteiden ja suunnitelman kirjaaminen.” (St1)

”Totuudenmukasta ja rehellistä palautetta siitä, mitä on saatu aikaseks, eikä liikaa toistaa sitä mitä vielä pitäis tehdä.” (Op3)

”Semmosia pieniä välitavoitteita, joista sitte annetaan sitä kiitosta ja positiivista palautetta, ku ne saavuttaa.” (Op2)

”Nii ettei aina sen positiivisen palautteen jälkeen tulis sitä ’mutta’ sanaa... Kyl mä näkisin kannustamisen niinku, jos puhutaan sillä tasolla ni, se koulunkäynnin tukeminen ja se kannustaminen ja tsemppaaminen, et sillee hyvän kautta jotenki ite... Se on vähä niinku, tosi tilannekohtastaki sitte mutta tota koen et sen positiivisen kautta ja sit että jos onnistuu, ni sit annetaan sitä kehuja vaikka liikaaki sitte.” (Nk4)

Lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille rakennettu opas Luo luottamusta suojele lasta (2016, 20) kehottaa ammattilaisia luoviin menetelmiin lapsen osallistamiseksi. ”Lapsen kanssa on hyvä järjestää kahdenkeskeisiä kohtaamisia silloinkin, kun työskentely muutoin koostuu lähinnä yhteistyötahojen neuvotteluista. Lapsella tulee työskentelyn kaikissa vaiheissa olla mahdollisuus ajatustensa ilmaisemiseen, mutta häntä ei saa pakottaa tai painostaa osallistumaan. On tärkeää, että lasta tuetaan tarvittaessa muuhunkin kuin sanalliseen ilmaisuun.” (Luo luottamusta suojele lasta 2016, 20.) Nuoren pitäminen keskiössä vaatii siis ammattilaisilta joustavuutta ja taitoa antaa nuorelle tilaa osallistua työskentelyyn omien kykyjensä mukaisesti.

Tulosten perusteella yhteistyöstä löytyi parannettavaa muun muassa tiedonkulun, salassapitosäädösten selvyiden ja positiivisemmän työotteen osalta. Yhteistyössä myös nähtiin paljon sellaista hyvää, mitä haluttiin jatkaa ja vahvistaa. Sisällönanalyysi tuotti selkeästi kahdeksan eri moniammatillisen yhteistyön kategoriaa, jotka kumpusivat sekä haastattelu- ja kyselylomakekysymyksistä että tutkimukseen osallistuneiden omista kokemuksista. Seuraavaan taulukkoon 3 on kerätty tiivistettynä yhteistyön kahdeksan osa-alueen kannalta olennaisempia ratkaisuehdotuksia, joita aineisto sisällönanalyysin kautta tuotti.

6.9 Taulukko 4: Tiivistelmä tuloksista.

YHTEYDENPITO	- Tiedottaminen nuoresta koulun ja nuorisokodin välillä - Tiedotuskanavista sopiminen: Wilma ja puhelin - Wilman päivittäminen ajantasaisesti / opettajat - Koulupalavereiden ja asiakassuunnitelmapalavereiden pitäminen erikseen (jos se on nuoren edun mukaista), palaverien sisältö kuitenkin tiedoksi sosiaalityöntekijälle
AIKA JA RESURSSIT	- Opettajille lisää aikaa yhteistyön tekemiseen - Nuorisokodilla aktivoituminen yhteistyöhön - Sosiaalityöntekijöiden pitäminen mukana verkostossa, kiireestään huolimatta
YHTEISTYÖN TEKEMINEN	- Yhteistyön tekeminen säännöllisesti ja ennakoivasti, ei pelkästään ongelmatilanteissa - Yhteistyön positiivisuus, keskitytään onnistumisiin - Arjessa tapaaminen myös epämuodollisissa tilanteissa: madaltaa yhteistyön kynnystä ja antaa nuorille kuvan, että heistä välitetään
SALASSAPITO	- Salassapidollisten asioiden pohtiminen maalaisjärjellä: avoin keskustelu salailua tärkeämpää - Salassapitovelvollisuuden selventäminen: rohkeus puhua ja luottamus tiedon säilymiseen verkoston sisällä - Opettajalle ennakoivasti tietoa oireilevasta nuoresta. Lääkitystietojen jakaminen verkostossa.
VASTUUT	- Koulu opettaa, kontrolloi koululäsnäoloja, dokumentoi koulupäivän sujumista ja suorituksia, arvioi koulukuntoisuutta ja tekee yhteistyötä nuorisokodin kanssa - Nuorisokoti tarjoaa nuorelle ympäristön, joka tukee koulunkäyntiä; auttaa koulutehtävissä, arvioi koulukuntoisuutta ja tekee yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen kanssa - Sosiaalityöntekijä järjestää ja valvoo koulunkäyntiä ja sen tukitoimia. Sijoitusvaiheessa sijoituskunnan kouluresursien ja nuoren koulunkäynnin kartoittaminen.
KOTIKOULU	- Kattavammat kotikoulupaketit opettajilta nuorisokodille - Kotikoulusuoritusten tehokkaampi dokumentointi - Opetuksen järjestäminen nuorisokodin tiloissa? (Kunta)
ILMAPIIRI	- Luottaminen toisen arviointikykyyn vaikeissa tilanteissa - Positiivisuus, rauhallisuus ja toistensa tukeminen - Eri näkökulmien huomioiminen ja hyödyntäminen
NUORI YHTEISTYÖN KESKIÖSSÄ	- Nuorelle positiivinen palaute ja kannustus koulutyöhön - Houkuttelu yhteistyöhön nuorelle sopivalla tavalla - Yhteisten ja ymmärrettävien tavoitteiden asettaminen / työmäärän pilkkominen nuorelle

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli ”Mikä rooli on vastuusosiaalityöntekijällä, sijaishuollon tarjoajalla sekä koulutoimella nuoren koulunkäynnin tukemisessa osana moniammatillista verkostoa?”. Tähän saatiin vastauksia liittyen vastuiden jakamiseen ja yhteydenpitoon verkostossa. Toisena tutkimuskysymyksenä oli ”Mitä yhteistyön käytänteitä tulee vahvistaa tai muuttaa ja miten, jotta moniammatillinen yhteistyö toimijoiden välillä tukee nuoren hyvinvointia?”. Aineistosta löytyi tähän käytännönesimerkkejä liittyen tiedottamiseen, yhteistyön säännöllisyyteen ja henkilökohtaiseen aktiivisuuteen verkostossa. Käytännössä aiheet liittyivät moniammatillisen tiedon hyödyntämiseen ja yhteistyöilma- piiriin; jälkimmäinen liittyi myös vahvasti kolmanteen tutkimuskysymykseen ”Miten nuori pidetään moniammatillisen yhteistyön keskiössä?”. Tällä kysymyksellä saatiin aineistosta nostettua ehdotuksia asiakaslähtöiseen tavoitteiden asettamiseen sekä positiiviseen ja nuorta osallistavaan työotteeseen. Aiempaan teoriaan pohjaten aineisto tuotti sekä teorian tietoa haastavia että tukevia tuloksia. Kaiken kaikkiaan aineisto vastasi hyvin kaikkiin tutkimuskysymyksiin ja tiivistyi selkeiksi ehdotuksiksi siitä, miten nuoren koulunkäyntiä voidaan tukea moniammatillisen yhteistyön kautta.

7.1 Omat ja yhteiset vastuut

Vastuidenjako verkostossa näyttäytyi teoriaa tutkiessa tärkeänä mutta haastavana osana moniammatillisen yhteistyön tekemistä (Hytönen 2012, 29; Kuuskeri 2013, 40-41; Liimatainen 2017, 56). Aineisto sen sijaan antoi käsityksen suhteellisen selkeästä vastuun- jaosta sosiaalitoimen, koulutoimen ja sijaishuoltolaitoksen verkostossa. Sosiaalityöntekijän ajateltiin järjestävän ja valvovan nuoren koulunkäyntiä ja siihen liittyviä tukimuotoja. Tosin sosiaalityöntekijöiden rooli asioiden järjestäjänä koettiin koulun ja nuorisokodin puolelta turhan etäisenä ja sosiaalityöntekijät haluttiin suurempaan rooliin verkoston työskentelyssä. Opettajien ajateltiin opettavan nuoria ja pitävän kirjaa sekä koululäsnä- oloista että koulunkäynnin sujumisesta. Sijaishuoltolaitoksen koettiin olevan tasapainoi- sen ympäristön ja käytännön tuen tarjoaja, joka mahdollistaa nuoren koulunkäynnin yksilöllisesti nuorta tukien. Sekä sosiaalityöntekijät että koulun ja nuorisokodin työntekijät kokivat nuoren kouluasioissa yhteistyön toteutuvan käytännössä koulun ja nuorisokodin

välillä. Sosiaalityöntekijät kuitenkin itse toivoivat saavansa aktiivisemmin kutsuja yhteistyöpalavereihin ja etenkin tiedon palaverissa käsitellyistä asioista, koska eivät välttämättä palavereihin ehdi osallistumaan. Selkeänä kehittämisehdotuksena yhteistyölle siis nousi aktiivisempi yhteydenpito sosiaalityöntekijöihin nuoren kouluasioiden informoimiseksi. Tätä kautta voidaan vähentää sosiaalityöntekijöiden etäisyyttä nuoren kouluasioidin.

Selkeän työnjaon katsotaan olevan moniammatillisen yhteistyön kannalta olennaista (Hyttönen 2012, 29), mutta toisaalta liiallinen pysyttäytyminen rooleissa voi vahvistaa työskentelyn sektorikeskeisyyttä (Hännikäinen 2013, 45-46). Sektorikeskeisyyden teema nosti päätään keskusteltaessa vaikeahoitoisista nuorista: epäselvyyttä vastuista nousi, kun kyseessä ajateltiin olevan koulukunnon nuori – lisäksi haastattelutilanteissa keskustelua herätti koulukunnottomuuden määrittely. Eettisestä näkökulmasta on vaarallista alkaa määritellä nuoria koulukunnottomiksi pelkästään ammattilaisten kokemukseen pohjautuen, koska jokaisella nuorella on oikeus käydä koulussa. Lisäksi koulukunnottomuus on vahvasti leimaava termi: nuori on niin huonokuntoinen, ettei häntä haluta kouluun tai kyetä siellä auttamaan. Toisaalta on turvattava muiden oppilaiden kouluturvallisuus ja rauha pitämällä yllä järjestystä, toisaalta on pohdittava miten koulu voi vastata oireilevien oppilaiden tarpeisiin. Kuten Puustjärvi (2018, 35) koulukunnottomuus -keskustelun tiimoilta kysyy, mikä on koulun kunto? Vastausta siihen, kuka koulukunnotonta nuorta hoitaa tai ottaa vastuun tilanteesta, jossa koulu, sijaishuolto tai terveydenhuolto eivät kykene nuorta akuutissa hädässä auttamaan. Tosin tähän kysymys vastaa omalla tavalla itse itselleen: kukaan yksittäinen toimija ei nuorta kykene tarpeeksi tukemaan, siispä tarvitaan vahvempi verkosto ja moniammatillisen yhteistyön tuki.

Kotikoulu näyttäytyi aineistossa merkittävänä haasteena sekä nuoren koulunkäynnin näkökulmasta että yhteistyön sujuvuuden kannalta. Ajatukset kotikoulua kohtaan vaikuttivat osin ristiriitaisilta. Haastateltavat muun muassa pohtivat kotikoulusysteemin eettisyyttä ja kokivat, ettei sitä saisi olla edes olemassa vaan nuorten tulisi saada käydä koulussa oppimassa koulunkäyntiä. Samalla pohdittiin kotikoulujärjestelmän kehittämistä. Molemmissa haastatteluryhmissä todettiin, ettei oppilastietojärjestelmä Wilma tunnista kotikoulu -termiä ja oppilastietojen dokumentoinnin kannalta tämä on hankalaa, koska kotikoulujaksoja ei voi ilmoittaa tietojärjestelmässä. Ehdotettiin muutosta, joka toisi oppilastietojärjestelmään kotikoulu -vaihtoehdon. Toisaalta taas haluttiin päästä koko kotikoulukonseptista eroon ja toivottiin kunnan järjestävän koulukunnottomille nuorille omaa opetusta nuorisokodin tiloissa. Kotikoulun nähtiin olevan nuorten hankalaan tilanteeseen

nähdessä järjevin ratkaisu, jotta koulusuorituksia saataisi edes jollain tavalla aikaiseksi. Samaan aikaan haastateltavat pohtivat sen olevan pakollinen paha. Aineiston ja apulaisoikeuskanslerin tekemän selvityksen perusteella (Jonkka 2005) epävirallisessa kotikoulussa opetuksen järjestäminen on kuitenkin nuoren kannalta väärin. Lisäksi se vaikuttaisi kuormittavan sekä nuorisokodin että koulun henkilökuntaa. Kun nuori suorittaa koulua kahdessa paikassa, opettajan on vaikeampi seurata koulunkäyntiä ja toisaalta nuorisokodin resursseja siirtyy hoidollisesta ja kasvatuksellisesta työstä opetustyöhön, johon heitä ei ole koulutettu. Parhaimpana ratkaisuna tutkimukseen osallistuneiden näkökulmasta nähtiin opetuksen järjestämisen nuorisokodilla jalkautuvien opettajien toimesta. Tämä poistaisikin molemmat ongelmat: opettaja olisi tietoinen koulusuorituksista ja nuorisokodin työntekijät voisivat keskittyä pääsääntöiseen työhönsä, eli hoitoon ja kasvatukseen.

7.2 Yhteistyön toteutuminen käytännössä

Haastatteluaineistosta esiin noussut vaikeus yhdistää koulua ja sosiaalityötä palaverien muodossa oli hieman yllättävä havainto, koska yhteispalavereista ja yhteisestä työstä puhuttiin paljon ja sosiaalityöntekijät itse toivoivat kutsuja koulupalaveriinkin. Liimataisen (2017, 64) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät kertoivat kokemuksesta, että yhteistyö nuoren kouluasioissa jää usein koulun ja sijaishuoltopaikan väliseksi yhteistyöksi. Näin vaikuttaisi tosiasiaissa olevankin. Opettajat ja nuorisokodin työntekijät kokivat koulun ja sosiaalityön yhteispalaverit pääsääntöisesti haastavina tilanteina, jotka eivät tule onnistumaan, koska niissä yhdistyvät kaksi nuorelle vaikeaa asiaa. Sosiaalityöntekijän asema nähtiin nuoren kannalta negatiivisena ja sosiaalityöntekijän osallistuminen koulupalaveriinkin täten kuormittavana. Myös koulun osallistuminen sosiaalityön asiakassuunnitelmapalaveriinkin nähtiin hankalana ja sen todettiin käytännössä toteutuvan harvoin. Lastensuojelulain näkökulmasta kuitenkin asiakassuunnitelma tulisi lapsen tarpeen mukaan laatia yhteistyössä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien tai muutoin lapsen huoltoon osallistuvan tahon kanssa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 30§). Voidaan myös kysyä, ovatko ammattilaiset siinä asemassa, että voivat nuoren puolesta päättää, ettei sosiaalityön ja koulun yhteisiä palaveriteita ole mielekästä järjestää. Toisaalta taas ammattilaisten aiempien kokemusten perusteella voidaan katsoa, että koska yhteispalaverit näyttävät

nuoren kannalta haastavana, tulisi keksiä toisenlaisia keinoja koulun ja sosiaalitoimen yhteistyön tiivistämiseksi.

Ajan ja resurssien puute ei näyttäytynyt merkittävänä ongelmana aineistossa. Sosiaalityöntekijöiden kiireisyys oli jo ennalta tiedossa eikä se tieto oikeastaan yllättänyt, että sosiaalitoimi nähtiin kiireisenä, kaukaisena toimijana. Merkittävä havainto haastatelluilta nuorisokodin työntekijöiltä oli, että yhteistyölle todellisuudessa riittäisi aikaa ja resursseja, mutta sen toteuttaminen on henkilökohtaisesta aktiivisuudesta ja työryhmän toiminnallisuudesta riippuvaista. Kyseessä on siis selkeästi kehitettävissä oleva asia, jota työryhmän olisi hyvä miettiä jatkoa ajatellen.

Koulun yhteistyöverkostoja tarkastellut Parkkonen-Manninen (2014, 29-30) esitti haastatteluidensa perusteella opettajien työn muuttuneen viime vuosina yhä vahvemmin verkostomaiseksi, kun moniammatillista yhteistyötä tulee tehtyä monen ammattilaisen kanssa etenkin erityisopetuksen puolella ja sijoitettujen lasten osalta. Haastatellut opettajat kuitenkin kokivat koulupäivän aikana yhteistyön tekemisen nopeaksi viestittämiseksi, ajan puutteen vuoksi. Jos työpäivään on varattu liian vähän aikaa yhteistyön tekemiselle, sen voidaan ajatella olevan rakenteellinen tosiasia, johon voi yksittäisten työntekijöiden olla vaikea vaikuttaa. Toisaalta voidaan kysyä, miten yhteistyö koulupäivän aikana määritellään: onko se tiedottamista akuuteista asioista, yhteydenottoja kuulumisten muodossa vai esimerkiksi yhteisen toiminnan suunnittelua. Jälkimmäiseen ei varmasti ole edes tarkoituksenmukaista ryhtyä kesken koulupäivän, ellei kyseessä ole esimerkiksi järjestetty koulupalaveri nuoren asioissa.

Crawfordin (2012, 55) mukaan verkostotyö usein muotoutuu joko epämuodolliseksi tai muodolliseksi. Aineiston perustella tarvetta olisi kehittää nuorisokodin, koulun ja sosiaalityöntekijöiden työskentelyä epämuodollisesta, sattumanvaraisesta verkostotyöstä muodollisempaan eli rutiininomaisempaan yhteistyöhön. Tätä haettiin tuloksissa nousseella tarpeella aktivoida työntekijöitä moniammatillisen yhteistyön tekemiseen, jotta se ei olisi vain silloin tällöin tapahtuvaa työtä vaan tärkeä osa työnkuvaa. Tämän saavuttamiseksi tarvitaan varmasti jonkin verran esimiestyöskentelyä ja keskustelua työryhmissä, jotta yhteistyön tosiasiallinen toteuttaminen saadaan osaksi arkityötä.

7.3 Moniammatillisen tiedon hyödyntäminen

Salassapitovelvollisuus oli yksi opettajia ja nuorisokodin työntekijöitä puhuttava aihe; sosiaalityöntekijät eivät nähneet salassapidollisia asioita haasteena tai mitenkään merkittävänä vaikutteena moniammatilliselle yhteistyölle. Sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella heidän näkemyksensä on vahvasti se, että yhteiseen asiakkaaseen liittyvät asiat ovat yhteisiä ja nuoren etua edistetään sillä, että asioista keskustellaan avoimesti. Koululla ja nuorisokodilla ei oltu yhtä varmoja ja yksioikoisia asiassa. Salassapitovelvollisuudet koettiin osittain vaikeuttavan sekä tiedon saamista että sen jakamista, kun ei oltu varmoja mitä toiselle ammattilaiselle saa nuoresta jakaa. Nuoren itsemääräämisoikeus tuli esiin tässä yhteydessä, kun haastateltavat pohtivat, ettei nuoren edes itse tarvitsisi kertoa omista asioistaan aikuisille. Itsemääräämisoikeus liittyy perustuslaillisiin oikeuksiin muun muassa yksityiselämän suojasta (Perustuslaki 11.6.1999/731 10§) sekä lastensuojelun laitoshuollossa etenkin rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen (Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon... 2013, 12). Lastensuojelulaista ei löydy säädöksiä siitä, mitä nuoreen liittyvää tietoa esimerkiksi nuorisokoti saa tai ei saa jakaa nuoren koululle, mutta kuten perusopetuslaki (21.8.1998/628: 41§) linjaa, koululla on oikeus saada opetuksen järjestämisen kannalta tärkeää tietoa oppilaasta.

Näihin seikkoihin nähden hyvä tapa olisi ratkaista tiedonjaolliset pulmat ottamalla nuori mukaan keskusteluun ja käydä nuoren, koulun sekä nuorisokodin kesken avointa keskustelua niin, ettei nuoreen liittyviä tietoja jaeta häneltä itseltään salaa. Lisäksi keskustelua salassapitovelvoitteiden selventämiseksi tulisi käydä niin koulun kuin nuorisokodin henkilökunnan kanssa, koska salassapidollisista asioista keskusteltaessa haastatteluissa esiintyi jonkin verran epävarmuutta asian suhteen. Selkeys velvollisuuksista ja siitä, mitä tietoa koko verkoston (ja nuoren) mielestä on tärkeä jakaa toisi työskentelyyn itsevarmuutta ja moniammatillisen tiedon jakaminen tehostuisi.

Moniammatillisen tiedon hyödyntämistä pohdittiin etenkin huostaan otetun nuoren sijoituksen alkuvaiheen osalta, kun sosiaalityöntekijä tekee päätöstä sijoituspaikasta. Nuorisokodin työntekijät ajattelivat, ettei sosiaalityöntekijällä useinkaan vaikuta olevan riittävästi tietoa nuoren koulutaustoista eikä sen enempää sijoituskunnan koulutoimen resursseista järjestää erityistä tukea. Myös kohdekunnan sijoituslaitosten määrä nousi keskustelunaiheeksi. Koulun ja nuorisokodin henkilökunta pohti pienessä kunnassa sijaitsevan niin monta lastensuojelulaitosta, että erityistä tukea tarvitsevia nuoria on valtava määrä

suhteutettuna koulutoimen pieneen kokoon. Kun tähän yhtälöön lisätään vähäisillä taustatiedoilla tuleva uusi oppilas, koulun mahdollisuudet vastata nuoren tuen tarpeisiin ovat vähäiset.

Käytännöllisesti ajateltuna tiedonvaihdon tulisi siis tapahtua kaupunki- ja kuntatasolla niin, että sijoittava sosiaalitoimi ja sijoituskunnan sivistystoimi kävisivät vuoropuhelua keskenään. Opinnäytetyön kannalta kuitenkin voidaan tehdä johtopäätös, että sosiaalityöntekijän keskustellessa nuorisokodin esimiesten kanssa mahdollisesta sijoitettavasta nuoresta, on heidän vastuullaan käydä keskustelua siitä, millaista tukea nuori todellisuudessa koulunkäyntinsä osalta tarvitsee. Lisäksi koulutoimen kanssa tulisi jo tässä kohdassa olla keskustelua siitä, miten paljon tukea voidaan käytännössä nuorelle järjestää – esimerkiksi millainen ryhmämuoto nuorelle voidaan koulussa tarjota. Lastensuojelun salassapitovelvoitteet saattavat hankaloittaa koulutoimen kanssa käytävää keskustelua ennen kuin sijoituspaikka on määräytynyt, koska periaatteellisesti koulutoimen ei tarvitse saada tietoa oppilaasta, joka ei heidän opetukseensa välttämättä päädy. Toisena ratkaisuna voisikin olla kattavammat tiedot koulujen koosta, henkilökunnasta, ryhmä- ja tukimuodoista, joita sosiaalityöntekijät voisivat kattavammin tutkia selvittäessään nuorelle sopivaa sijoituskuntaa tai -laitosta. Joka tapauksessa moniammatillisen tiedon välittämistä ja hyödyntämistä päätöksenteossa tarvitaan, tässä esimerkissä tiedon merkitys näkyy hyvin konkreettisesti. Nähtäväksi jää, miten tuleva maakuntauudistus vaikuttaa sijaishuoltopaikkojen valintaan, kun sijaishuollon järjestämisvastuu tulee maakuntien hoidettavaksi ja sosiaalityöntekijöiden työaika pyritään painottamaan vahvemmin nuoren tilanteen selvittämiseen ja moniammatillisen yhteistyön tekemiseen (Kananaja, Ruuskanen 2018, 67-68). Uudistuksen myötä mahdollisuuksia kattavamman tiedon hankkimiseen ja jakamiseen varmasti olisikin. Toivottavaa kuitenkin olisi, etteivät byrokraattiset seikat kuten salassapidon asettamat esteet yhteistyölle mene nuoren edun ajamisen edelle (Crawford 2011, 27).

7.4 Yhteistyön ilmapiiri ja asiakaslähtöisyys

Yhteistyöilmapiiristä ei aineiston perusteella löytynyt varsinaisia ongelmakohtia, mutta positiivista työtettä haluttiin silti vahvistaa ja tutkimukseen osallistuneet herättelivät sekä itseään että toisiaan siihen, miten jokainen on tärkeä omine mielipiteineen. Ilmapiiristä keskusteltaessa esiin nostettiin rauhallisen, positiivisen ja nuorta kannustavan keskusteluilmapiirin säilyttämisen. Tämä nähtiin sekä ammattilaisten että nuorten kannalta tärkeänä yhteistyötä tukevana toimintana. Teorian perusteella moniammatillisessa yhteistyössä huonoa ilmapiiriä luovat muun muassa valtasuhteet, byrokratia ja yhteisen kielen puuttuminen, jolloin ammattilaiset saattavat karttaa yhteistä tekemistä (Karvinen 2013, 43; Crawford 2012, 27, 123). Tällaisia ilmapiiriin vaikuttavia rakenteita tai ilmiötä ei kuitenkaan analyysissä tullut esiin. Sen sijaan tutkimusaineistosta välittyi moniammatillisen yhteistyön arvostaminen, lämpö ja tasa-arvoisuus verkostossa. Yhteistyöilmapiiri koettiin hyväksi ja kannustavan ilmapiirin nähtiin olevan yksi tapa tukea nuoren koulunkäyntiä.

Nuorten äänen puuttuminen oli yksi vajavaisuus opinnäytetyön asiakaslähtöisyyden kannalta. Lähtökohtaisesti yhteistyön tulisi aina olla asiakkaan suostumuksen ja edun mukaista palveluiden yhteensovittamista (Luo luottamusta suojele lasta 2016, 76). Nuorten mukana pitämistä pyrittiin kuitenkin tutkimusprosessin aikana edesauttamaan tutkimuskysymyksellä siitä, miten ammattilaiset pitäisivät nuoren yhteistyönsä keskiössä. Tähän liittyvä keskustelu liittyi vahvasti myös puheeseen yhteistyöilmapiiristä, koska nuoria ajateltiin houkuteluvan yhteistyöhön ja koulunkäyntiin juuri positiivisella ja nuoren saavutuksia korostavalla kannustamisella. Keskustelu nuorten pitämisestä moniammatillisen yhteistyön keskiössä toi esiin osallistujien vahvan halun tehdä työtään asiakaskeskeisesti. Haastattelutilanteissa ja lomakevastauksissa kysymyksiä pohdittiin paljon nuoren näkökulmasta; asetuttiin nuoren asemaan ja pohdittiin myös ammatillisen kokemuksen kautta sitä, mikä nuorelle on mielekästä ja mikä vaikeaa. Haastateltavat opettajat ja nuorisokodin työntekijät halusivat pilkkoa yhteistyön ja koulunkäynnin tavoitteita pienemmiksi yhdessä nuoren kanssa niin, että nuori ymmärtäisi mitä häneltä vaaditaan ja sitoutuisi työkentelyyn paremmin. Koulunkäynnin kuormittavuutta haluttiin vähentää korostamalla nuorelle entistä enemmän sitä, mitä hän on jo saavuttanut ja tukemalla nuorta kaikin käytännön tavoin oppivelvollisuuden suorittamisessa. Sosiaalityöntekijät näkivät nuoren houkuttelun yhteistyöhön ja nuoren osallisuuden tunteen varmistamisen, jotta nuori tulisi

verkostossa aidosti kuulluksi ja olisi mukana edistämässä omia asioitaan. Teemoina asiakaskeskeisyyden säilyttämisessä nousivat siis osallistava, positiivisen kannustava ja nuoren kannalta mielekkäiksi tavoitteiksi pilkottu yhteistyö.

Tutkimustyön perusteella kohdeorganisaation nuorisokodin ja sen yhteistyökumppaneiden, koulun ja sosiaalityöntekijöiden välinen yhteistyö on monella tasolla toimivaa, hyvän yhteistyöhengen siivittämää työskentelyä nuorten asioiden eteenpäin viemiseksi. Esiin nousseita positiivisia yhteistyön ilmiöitä olivat tasa-arvo moniammatillisessa verkostossa, halu tehdä ihmisläheistä ja yksilöä huomioon ottavaa työtä sekä kiitollisuus toisen tuesta ja luottamuksesta. Kaiken kaikkiaan aineisto tuotti monta käytännön ehdotusta siitä, miten moniammatillista yhteistyötä nuoren koulunkäynnin tukemiseksi voisi edelleen kehittää. Jo pelkästään ryhmähaastattelutilanteiden järjestäminen koulun ja nuorisokodin välille edesauttoi yhteistyöilmapiiriä, koska verkoston jäsenet istuivat yhdessä alas pohtimaan tekemäänsä yhteistyötä ja mitä siltä jatkossa toivoisivat. Harmillista oli, että sosiaalityöntekijät eivät olleet osa ryhmäkeskustelua ja kyselyvastauksia tuli vain kaksi, mutta sosiaalityöntekijöiden ajatukset autoivat jäsentämään, mitä heidän puolestaan yhteistyössä tulisi lisätä.

Aiemman teorian ja tutkimusaineiston perusteella hyvänä moniammatillisena yhteistyönä pidettiin sellaista yhteistyötä, joka laajensi ja teki monipuolisemmaksi yksittäisen työntekijän näkökulmaa sekä tuki jokaisen toimijan työtä. Hyvän yhteistyön myös ajateltiin edistävän selvästi asiakkaan tilannetta. (Hytönen 2012, 52.) Kun kolmen eri toimijan ajatuksia hyvästä yhteistyöstä on nyt koottu yhteen opinnäytetyöhön, voi tästä työstä parhaimmillaan olla hyötyä opettajille, sijaishuollon työntekijöille ja sosiaalityöntekijöille, jotka sijoitettujen nuorten kouluasioiden tiimoilta työtään tekevät. Lopputuloksena yhteistyötä tukevia käytännön toimia löytyy niin henkilökohtaisella kuin rakenteellisella tasolla. Lisäksi kuntatasolla toivottiin muutosta opetuksen järjestämisen joustavuuteen, millä käytännössä tarkoitettiin nuorisokodille jalkautuvia opettajia. Henkilökohtaisella tasolla yhteistyössä nähtiin tärkeäksi muun muassa avoin ajatusten vaihto, toisen ammatitaitoon luottaminen, omien vastualueiden hoitaminen etenkin tiedottamisen osalta, sekä kannustava ja positiivinen työote. Rakenteellisella tasolla yhteistyötä tukevia muutoksia olisivat läheisempi oppilastietojärjestelmä ja yhteistyön tekemiseen varatun työajan lisääminen. Suuri osa yhteistyön kehittämiseen annetuista ehdotuksista edellytti vain pieniä, toteutettavissa olevia tekoja jokaiselta toimijalta. Moniammatillista työtä tekevän on siis hyvä muistaa, että jokaisella ihmisellä ja teolla on merkitystä.

7.5 Mitä on hyvä yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö Isoherrasen (2008, 33) määrittelemänä sisältää yhteisen tehtävän suorittamista, ongelman ratkaisua tai päätöksentekoa tietoa ja osaamista yhdistämällä. Yhteistyö voi täten olla hyvinkin pienimuotoista toimintaa, jossa pyritään yhdessä pohtimaan yhteisiä asioita – vaikka tässä yhteydessä puhelinsoitto ammattilaiselta toiselle pohtiakseen, miten haastavan oppilaan kanssa toimitaan. Yhden puhelinsoiton voidaan ajatella vievän vain pienen määrän työaika, mutta se voi olla tärkeä yhteistyön muoto. Haastatteluissa nousi esiin kokemus, että toisen tapaaminen hyvinkin ohimennen, kuulumisia vaihdellen, koetaan tärkeäksi ja mielekkääksi. Ehkä yhteistyön ei siis aina tarvitse olla suunnitelmallista yhdessä pohtimista ja rakenteita, vaan ihmissuhteiden hoitamista pienissäkin hetkissä. Sosiaalityön yliopistonlehtori Metteri (2012, 228) määrittelee väitöskirjassaan sosiaalityön suhdeperustaisena työnä, joka edellyttää luottamuksellista suhdetta asiakkaan ja sosiaalityötä tekevän välillä. Lastensuojelutyössä arkaluontoisten asioiden kanssa työskennellessä luottamus aikuisen ja nuoren välillä, kuin myös työryhmän kesken, on ensiarvoisen tärkeää. Lisäksi, kun yhteistyötä rakennetaan luottamuksellisessa ilmapiirissä, mahdollistuu myös asiakaskeskeinen työskentely ammattilaisten keskinäisen kilpailun sijaan (Vuoristo 2017, 38). Voidaan siis päätellä, että luottamukselliset suhteet ovat sellainen yhteistyön pohja, johon kannattaa panostaa.

7.6 Käytännön ehdotuksia nuorisokodille

Tarkoituksena oli löytää kohdeorganisaation nuorisokodille käytännönläheisiä tapoja kehittää moniammatillista yhteistyötä. Alle on koottu tutkimustuloksista nousseita ehdotuksia ja toiveita yhteistyölle. Nämä ovat asioita, joita nuorisokodin omat työntekijät, opettajat ja sosiaalityöntekijät toivoivat nuorisokodin taholta.

- Tiedotetaan koululle vähäpätöisiltäkin tuntuvista asioista: esim. nuoren kouluun lähdöstä, jos on epävarmaa, että nuori menee luokkaan asti.
- Sovitaan tiedotuskanavista opettajien kanssa: käytetäänkö Wilmaa vai soitetaanko.
- Pidetään säännöllisiä koulupalavereita. Sosiaalityöntekijät kutsutaan paikalle, jos se on nuoren edun kannalta olennaista. Koulupalaverien sisällöstä laitetaan kuitenkin aina tieto sosiaalityöntekijälle.
- Aktivoidaan työntekijöitä yhteistyöhön. jotta siitä tulisi rutiini.
- Osallistetaan sosiaalityöntekijöitä nuoren kouluasioissa, kiireestään huolimatta.
- Tehdään yhteistyötä säännöllisesti ja ennakoivasti, ei pelkästään ongelmatilanteissa → Pyritään tapaamaan arjessa vaikka ohimennen, kuulumisia vaihtaen.
- Pidetään yhteistyössä positiivinen asenne, keskitytään onnistumisiin.
- Salassapitovelvollisuuden selventäminen työntekijöille (esimiesten tehtävä).
- Salassapidollisten asioiden pohtiminen maalaisjärjellä: työntekijän tulee itse arvioida mitä asioita voi ja kannattaa jakaa.
- Asioista tulee puhua avoimemmin ja rohkeammin, verkostossa tulisi voida luottaa siihen, ettei tieto leviä ulkopuolisille.
- Nuorisokodin tulisi antaa opettajalle ennakoivasti tietoa oireilevasta nuoresta. Esimerkiksi lääkitystietojen jakaminen siinä määrin, missä lääkitysasiat vaikuttavat koulunkäyntiin.
- Nuorisokoti tehtävä on tarjota nuorelle ympäristön, joka tukee koulunkäyntiin; auttaa koulutehtävissä, arvioida koulukuntoisuutta ja tehdä yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen kanssa.
- Dokumentoidaan kotikouluasuorituksia tehokkaammin, jotta opettajat tietävät mitä tehtäviä nuori on suorittanut nuorisokodilla.
- Luotetaan toisen ammattilaisen arviointikykyyn vaikeissa tilanteissa.
- Tehdään yhteistyötä positiivisella otteella, tukien toinen toisensa työtä.
- Huomioidaan ja hyödynnetään toisten ammattilaisten erilaisia näkökulmia.
- Annetaan nuorelle positiivista palautetta ja kannustetaan koulutyöhön.
- Houkutellaan nuoria yhteistyöhön heille sopivilla tavoilla.
- Asetetaan yhteisiä ja nuorelle ymmärrettäviä tavoitteita / pilkotaan työmäärää nuorelle niin, ettei koulunkäynti tunnu ylitsepääsemättömältä.

7.7 Jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyö tuotti tietoa siitä, millaista kohdeorganisaation nuorisokodin, koulun ja sosiaalityöntekijöiden välinen yhteistyö on ja millaisia puutteita siinä koetaan olevan. Voidaan olettaa, että samankaltaisia yhteistyön haasteita kohdataan myös muissa lastensuojelupalveluita tuottavissa organisaatioissa sekä eri kouluissa, joissa oppilaina on koulunkäyntivaikeuksista kärsiviä sijaishuollon nuoria. Sosiaalipalveluiden järjestämisen näkökulmasta voisi olla hyödyllistä tutkia esimerkiksi sitä, kuinka monessa kunnassa tai kaupungissa koetaan puutteita sijoitettujen nuorten koulunkäynnin tukemisessa rakenteellisella tasolla. Olisi mielenkiintoista saada tutkimustietoa mahdollisista resurssien puutteista, jotta koulutoimelle saataisiin lisätukea sijoitettujen nuorten koulunkäynnin joustavammalle ja tehokkaammalle järjestämiselle.

Aineiston perusteella selkeänä moniammatillisen yhteistyön puutteena näkyy sosiaalityöntekijöiden etäinen asema sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukemisessa. Sosiaalityöntekijöiden osallisuutta sijoitettujen lasten ja nuorten koulunkäynnissä on jo tutkittu (mm. Liimatainen 2017), mutta jatkotutkimusaiheena olisi merkittävää tutkia, miten sosiaalityöntekijöiden resursseja voisi käytännössä kohdentaa koulu yhteistyön tekemiseen. Lisäksi olisi tärkeää pohtia sosiaalityöntekijöiden tietämystä tai tiedonhankintaa ennen sijoituspaikan valintaa, koska opinnäytetyön perusteella sosiaalityöntekijöillä ei ole käytännön tietämystä siitä, millainen koulu ja millaiset kouluresurssit nuorta odottavat kunnassa tai kaupungissa, johon hänet sijoitetaan. Jotta tällaisiin haasteisiin saadaan rakenteellisia muutoksia, olisi tärkeää saada tarkempaa tutkimuksellista tietoa sosiaalityöntekijöiden työstä ja työn rajoitteista.

7.8 Oma oppiminen

Opinnäytetyöprosessi oli pitkä, muttei suinkaan kivinen tie. Kirjallisuuskatsauksen teko alkoi jo joulukuussa 2017, tutkimussuunnitelman teko seuraten. Kun teoriapohja ja selkeä suunnitelma opinnäytetyön toteutukselle olivat valmiit, itse tutkimusprosessi toteutui yllättävänkin jouhevasti ja mielekkäästi. Prosessin aikana alkoivat opintojen kautta käydyt kurssit muun muassa laadullisesta tutkimuksesta ja sosiaalityön toimintaympäristöistä

yhdistymään mielessä. Tiedotusvälineitä seurattaessa katse kohdistui herkästi tutkimusongelmaan liittyviin aihealueisiin: lastensuojelulaitoksissa tehdyt apulaisoikeusasiamiehen tarkastukset, lasten kasvava oireilu kouluissa, lapsi- ja perhepalveluiden uudistamisen moniammatillinen yhteistyö ja niin edelleen.

Tutkimusprosessissa haastava kokemus oli tiedon keruu tutkimuseettisesti luotettavalla ja neutraalilla tavalla: miten muodostaa kyselylomakkeen kysymykset ja toteuttaa teema-haastattelu johdattelematta vastauksia tai keskustelua liikaa. Ylivoimaisesti monimutkaisin osuus oli kuitenkin aineiston sisällönanalyysi. Litteroiduissa haastattelu- ja kyselyaineistossa materiaalia oli paljon ja riskinä oli jättää jotain olennaista koodaus- ja pelkistysprosessissa huomaamatta tai tulkita aineistoa virheellisesti. Samalla mielessä painoi ajatus siitä, että haastatteluissa käytiin paljon salassa pidettävää keskustelua eikä kohdeorganisaation tai tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden nimettömänä pysymistä tulisi millään tavoin vaarantaa. Yhteistyön kehittämis ehdotuksien nostaminen aineistosta tuli onneksi omalla painollaan ja motivoituneet tutkimukseen osallistujat edesauttoivat tutkimuskysymyksiin vastausten löytämistä. Olennaista opinnäytetyöprosessin onnistumisessa oli ohjaavan opettajan tuki, kannustus ja selkeät ohjenuorat siitä, mihin suuntaan työtä kannattaa ja ei kannata viedä. Kohdeorganisaation ja koulutoimen innostus osallistua tutkimukseen sekä pohtia ja kehittää oman työtään kannustivat myös opinnäytetyön toteuttamiseen. Opinnäytetyöprosessin aikana tuli kokemus, että työstä tulee vielä jotain ja sillä tulee olemaan merkitystä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Luettu 3.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Crawford, C. 2012. Interprofessional collaboration in Social Work practice. Sage.

Erkkilä-Wahtera, T. 2015. Koulun ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Halme, N., Heino, T., Hietämäki, J., Ikonen, R., Laakso R. & Seppänen J. 2017. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi – kouluterveyskyselyn tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 19.9.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135232/URN_ISBN_978-952-302-903-3.pdf?sequence=1

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 19.9.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf

Hietanen, O. & Jylhä, E. 2009. Oppiminen modernin työn menetelmänä. Teoksessa Tanskanen, I. & Nenonen, S. (toim.) Muutos, verkot ja verkostot – oppivan työyhteisön solmukohdissa, 54-55. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2016. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Horner, N. & Krawczyk, S. 2006. Social Work in Education and Children's Services. Britain: Learning Matters Ltd.

Hytönen, P. 2012. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin muovautuminen ja moniammatillinen yhteistyö. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.

Hännikäinen, P. 2013. "Yksi plus yksi on enemmän kuin kaksi": koulukuraattorien näkemyksiä asiantuntijuudesta moniammatillisessa yhteistyössä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.

Ikonen, R., Hietämäki, J., Laakso, R., Heino, T., Seppänen, J. & Halme, N. 2017. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi – kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 21. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisu. Luettu 15.4.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135232/URN_ISBN_978-952-302-903-3.pdf?sequence=1

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Porvoo: WSOY.

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Porvoo: WSOY.

Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa palveluissa. 2013. Valvira Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston selvityksiä 1:2013. Helsinki. Luettu 1.11.2018. https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Selvityksia_1_2013.pdf

Jaakkola, H. 2018. Lastensuojelun kriisiä selvitettiin taas. Talentia-lehden verkkojulkaisu. Luettu 3.11.2018. <https://www.talentia-lehti.fi/lastensuojelun-kriisia-selvitettiin-taas/>

Jonkka, J. 2005. Huostaanotettujen lasten perusopetuksen toteutuminen. Päätös 5.9.2005, dnro 3/50/04. Viitattu 17.6.2018: saapunut sähköposti kirjaamo@okv.fi 15.1.2018.

Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Versio 1.0 (30.12.2010). Aalto-yliopiston kauppa-korkeakoulu.

Kananoja, A. & Ruuskanen, K. 2018. Selvityshenkilön ehdotus lastensuojelun laatua parantavaksi tiekartaksi. Väliraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muis-tioita 31/2018. Helsinki.

Karjalainen, S. (toim.), Launis, V. (toim.), Pelkonen, R. (toim.), Pietarinen, J. (toim.) 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus.

Karvinen, I. 2013. Edistävät ja rajoittavat tekijät ehkäisevän lastensuojelun toimialojen välisessä yhteistyössä. Työntekijöiden käsitykset yhteistyötä rakentavina tekijöinä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.

Kiviniemi, L. & Vuokila-Oikkonen, P. 2016. Teoksessa Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä (toim. Helminen, J.), 45. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kotiopetus. N.d. Opetushallitus. Luettu 29.9.2018. https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/kotiopetus

Kuuskeri, C. 2013. Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.

Lastensuojelu 2017. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Tilastoraportti 17. Luettu 28.10.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettu 5.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja: Huostaanotto. N.d. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 27.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

- Leppäkoski, T., Koivuluoma, M., Perälä, S. & Paavilainen, E. 2017. Moniammatillisen yhteistyön muutokset ja kehittämistarpeet lasten ja nuorten auttamisessa. Yhteiskuntapolitiikka vol. 82 (2017):2, 200-210. Luettu 11.2.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135170/YP1702_Leppakoskiym.pdf?sequence=1
- Liimatainen, S. 2017. Sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukeminen sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tapaustutkimus Sisukas-projektista. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Ylempi ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Luo luottamusta, suojele lasta. 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 2.11.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136183/URN_ISBN_978-952-302-642-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Malo, M. & Saksman, P. 2011. Ehkäisevä lastensuojelutyö alakoulussa: toimintatutkimus koulun ja lastensuojelun toimijoiden yhteistyöstä. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan laitos. Sosiaaliala. Ylempi ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Metteri, A. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.
- Mitä on lastensuojelu? 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 11.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Mykkänen, K. 2018. 2.4. Suullinen kysymys lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisystä. Eduskunnan täysistunnon 18.10.2018 puheenvuoro. YLE TV 18.10.2018.
- Määttä, M. 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Oppivelvollisuuden suorittaminen muulla tavoin. N.d. Opetushallitus. Luettu 12.10.2018. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka/oppivelvollisuuden_suurittaminen_muulla_tavoin
- Parkkonen-Manninen, E. 2014. Luokassa kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi: opettajan näkökulma koulun monialaisesta yhteistyöstä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Erityispedagogiikka. Pro gradu -tutkielma.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Luettu 27.10.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Puustjärvi, A. 2017. Onko oppilas koulukuntoinen – miten määritellään, kuka päättää? Luettu 28.10.2018. http://www.oph.fi/download/176067_B1_Puustjarvi_Anita.pdf
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sakslin, M. 2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastus Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n Koulukoti Pohjolakotiin 17.-18.4.2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia EOAK/1353/2018. Luettu 18.9.2018. <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/1353/2018>

Sakslin, M. 2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastus Vuorelan koulukotiin 24.1.2018 ja jatkotarkastus 31.1.2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia EOAK/356/2018 ja EOAK/846/2018. Luettu 18.9.2018. <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/356/2018>

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2011. Dialoginen verkostotyö. Tampere: Tammerprint Oy.

Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. 2011. Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Yhteiskuntapolitiikka 76: 2, 125. Luettu 28.10.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1>

Sosiaalityöntekijän tehtävät lastensuojelussa. 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 27.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat>

Sote-palvelujen integraatio. 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 3.11.2018. <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/sote-palveluiden-integraatio>

Ström-Ripatti, M-L. & Rissanen, R. 2013. Toimiva viranomaisyhteistyö nuorten tukena. Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta. Sosiaali- ja terveysala. Ylempi ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34, 7.9.2017. Kehittämisyhmän loppuraportti. Luettu 8.2.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80629>

Vuoristo, N. 2017. Lapsen asema lastensuojelun ja psykiatrian rajapinnalla. Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Ammatillinen lisensiaatintutkimus.

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake sosiaalityöntekijöille

Kysely on osa ylemmän ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyötä *Moniammatillinen yhteistyö sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukena*.

Taustatietoja

Koulutustausta

Nykyinen työnkuva

Työkokemus (vuosina)

Yhteistyö koulun ja nuorisokodin kanssa

Millaisissa tilanteissa teet yhteistyötä nuoren koulun kanssa?

Millaisissa tilanteissa teet yhteistyötä nuorisokodin kanssa, nuoren kouluasioihin liittyen?

Mitä ongelmia olet havainnut tämän verkoston keskinäisessä yhteistyössä?

Mitä toimivaa yhteistyössä on mahdollisesti ollut?

Miten vaitiolovelvollisuus vaikuttaa yhteistyöhön? (milloin haittaa yhteistyötä / milloin on nuoren etu)

Mitä moniammatillista tietoa itse tarvitsisit muilta toimijoilta, nuoren koulunkäynnin tukemiseksi?

Vastuunjako nuoren koulunkäynnin tukemisessa

Koulun vastuut

Nuorisokodin vastuut

Sosiaalityöntekijän vastuut

Yhteistyön kehittäminen

Miten parantaisit yhteydenpitoa tässä verkostossa?

Millaisia käytännön toimintamalleja voitaisiin sopia, jotta kaikki tässä verkostossa työskentelisivät tietoisesti yhteistä tavoitetta kohti?

Millaisia asioita edellyttäisit verkoston jäseniltä, avoimen, luottamuksellisen ja arvostavan moniammatillisen yhteistyöilmapiirin luomiseksi?

Miten ammattilaiset voivat pitää huolen siitä, että nuoren etu säilyy moniammatillisen yhteistyön keskiössä?

Vapaa sana

Mitä muuta haluaisit mainita aiheesta?

Liite 2: Haastattelurunko

Aiheen esittely: Moniammatillinen yhteistyö sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukena.

Osallistujien esittely: koulutustausta, työnkuva, kuinka kauan on ollut nykyisessä toimessa.

Yhteistyö koulun / nuorisokodin / sosiaalityöntekijöiden välillä

- millaisissa tilanteissa tehdään
- aika ja resurssit yhteistyöhön (miten riittävät nyt/miten parantaisi)
- tiedonkulku ja salassapitovelvollisuus (miten hoidetaan nyt/jatkossa)
- yhteistyöilmapiiri: arvostus, luottamus, avoimuus
- millä käytänteillä yhteistyötä kehittäisi (mitä tekisi itse, mitä muilta toivoo)

Nuoren koulunkäynnin tukeminen

- mitä ongelmia ja mikä toimii
- omat vastuut osana verkostoa
- yhteisiä toimintamalleja tavoitteiden saavuttamiseksi
- miten nuori pidetään yhteistyön keskiössä

Vapaa sana

Liite 3: Tietoinen suostumus -lomake

Haastattelun aihe: Moniammatillinen yhteistyö sijoitetun nuoren koulunkäynnin tukena.

Suostun ryhmähaastatteluun, joka on osa tutkimusta moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä koulutoimen, nuorisokodin ja sosiaalityöntekijöiden välillä. Minulle on selvennetty opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuksen kulku. Olen saanut haastattelurungon luettavakseni ennen suostumuslomakkeen allekirjoittamista. Olen tietoinen siitä, mitä haastatteluun osallistuminen tarkoittaa ja tiedän voivani milloin tahansa jäädä tutkimuksesta pois syytä ilmoittamatta.

Olen tietoinen, että haastattelutilanne nauhoitetaan ja äänitallenteet litteroidaan. Ymmärrän, että sanomiani asioita käytetään anonymisti osana tutkimusta ja että haastattelija on sitoutunut kaikkien tietojen luottamukselliseen käsittelyyn.

Minulla on milloin tahansa mahdollisuus saada lisätietoa tutkimuksesta ja osallistumisestani.

Osallistuja:

Nimi	Allekirjoitus	Päiväys

Jos sinulle tulee kysyttävää opinnäytetyöstä tai sen toteuttamisesta, voit olla milloin tahansa yhteydessä minuun. Vastaa mielellään kaikkiin kysymyksiin.

Vilma Ahola
Tampereen ammattikorkeakoulu
vilma.ahola@soc.tamk.fi